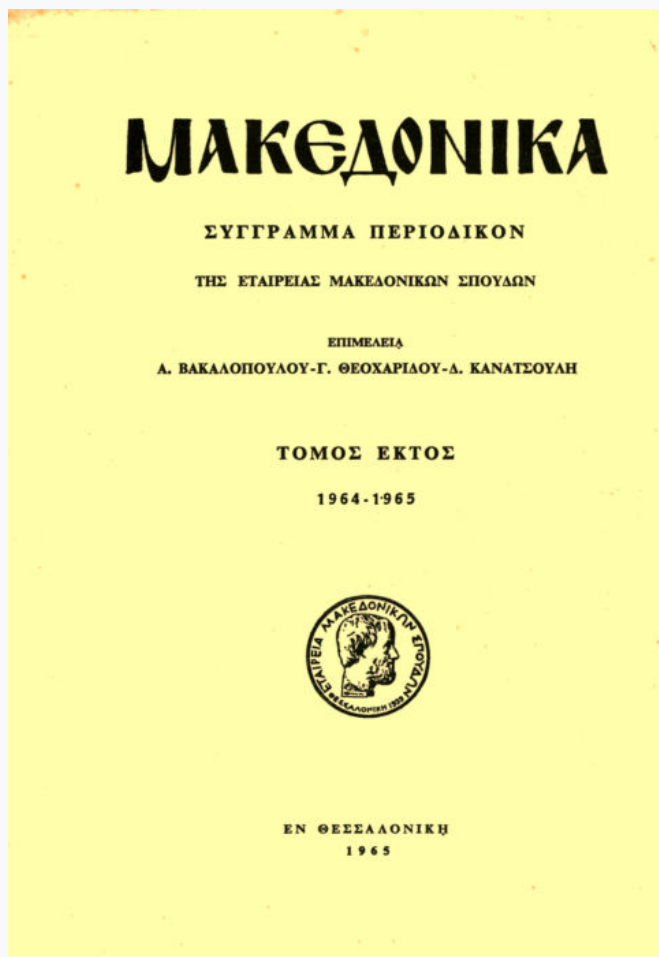

Μακεδονικά

Vol 6, No 1 (1965)

Η συμμετοχή των Μακεδόνων οπλαρχηγών εις την Επανάστασιν των ηγεμονιών και η εποποιΐα της μονής του Σέκου (1821)

Ι. Κ. Βασδραβέλλης

doi: [10.12681/makedonika.463](https://doi.org/10.12681/makedonika.463)

Copyright © 2015, Ι. Κ. Βασδραβέλλης

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Βασδραβέλλης Ι. Κ. (1965). Η συμμετοχή των Μακεδόνων οπλαρχηγών εις την Επανάστασιν των ηγεμονιών και η εποποιΐα της μονής του Σέκου (1821). *Μακεδονικά*, 6(1), 120–151. <https://doi.org/10.12681/makedonika.463>

**Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΟΠΛΑΡΧΗΓΩΝ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΤΩΝ ΗΓΕΜΟΝΙΩΝ
ΚΑΙ Η ΕΠΟΠΟΙΪΑ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΣΕΚΟΥ (1821)**

Κατὰ τὸ ἔτος 1950 ἐκυκλοφόρησεν εἰς β' ἔκδοσιν ἡ ἔργασίᾳ μου «ΟΙ ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΩΝΑΣ ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ 1796-1830». Εἰς ἓν ἐκ τῶν κεφαλαίων τῆς ἐργασίας ταύτης ἡσχολήθην μὲ τὴν συμμετοχὴν τῶν ἐκ Μακεδονίας ἀγωνιστῶν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τὴν ἐκκραγεῖσαν κατὰ μῆνα Φεβρουάριον τοῦ 1821 εἰς τὰς Ἡγεμονίας τοῦ Δουναβέως.

Ἐκτοτε ὅμως εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος πλεῖστα ὅσα ἔγγραφα σχετικὰ μὲ τὴν ἐπανάστασιν ταύτην εἰς τὰς Ἡγεμονίας, προερχόμενα ἐκ τῶν αὐστριακῶν, ρωσικῶν καὶ ρουμανικῶν ἀρχείων ὥς καὶ ἄλλαι τινὲς συμπληρωματικαὶ ἐργασίαι. Ταῦτα εἶναι:

1) Γ. Λαῖου, Πῶς παρεδόθη ὁ ὀπλαρχηγὸς Φαρμάκης εἰς τὸ μοναστήρι τοῦ Σέκου, Ἐπιθεώρησις Τέχνης Τ/Ε 1957 (Αὐστριακὰ ἀρχεῖα) καὶ Ἀνέκδοτες ἐπιστολὰς κ.λ.π. ἐν Δελτίῳ Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολ. Ἑταιρείας Τ/Β 1958.

2) Ivan Petrovich Liprandi, Capitanul Jordache Olimpiotul Actiunea in Principe in Anul 1821. Ρουμανικὴ μετάφρασις ἐκ τοῦ ρωσικοῦ κειμένου, δημοσιευθέντων ἀμφοτέρων εἰς τὸ Documente Privind Istoria României, τόμος 5ος 1962, ἐκδιδόμενος παρὰ τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας Βουκουρεστίου.

3) Ν. Μοσχόπουλου, Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τοὺς Τούρκους ἱστοριογράφους κ.λ.π. Ἀθῆναι 1960.

4) Δ. Οἰκονομίδου, Ἄγνωστα ἔγγραφα, ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐν Μολδαβίᾳ Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν (ἀρχεῖα τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας) ἐν Δελτίῳ Ἱστορ. καὶ Ἐθν. Ἑταιρείας τόμοι 11, 12, 14.

5) Ἡλ. Φωτεινοῦ, Οἱ ἄθλοι τῆς ἐν Βλαχίᾳ Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τὸ 1821 ἔτος. Λειψία 1846. Ἀναδημοσίευσις Ἀθῆναι 1956.

6) Ἀθ. Γούδα, Θανάσης Καρπενησιώτης, προσθήκες καὶ διορθώσεις εἰς τὸν τόμον Ἱστορικὲς βιογραφίαι. Ἀθῆναι 1959.

Αί εργασίαι αύται και ιδίως αί δύο πρώται περιέχουν άγνωστους μέχρι τουδε επισήμους ειδήσεις περί του κινήματος των 'Ηγεμονιών και δίδουν διάφορον έν πολλοίς εικόνα των όσων έγνωρίζομεν μέχρι σήμεραν από τās συγγραφάς παλαιότερων ιστοριογράφων.

Τό πλούσιον τουτο ύλικόν επεξεργασθείς, έν συναρτήσει με ότι έγνωρίζομεν μέχρι σήμεραν και με παραβολήν των πηγών και κάθαρσιν των άναποδείκτων ή άμφισβητουμένων, έχρησιμοποίησα εις τό παρόν δημοσίευμα, τό όποϊον όμως έχει ως κύριον σκοπόν νά έρευνήση τās πράξεις των εκ Μακεδονίας άγωνιστών Γεωργάκη Όλυμπίου και Ιωάννου Φαρμάκη, εκ των πρωταγωνιστών του κινήματος εκείνου.

Διά τούς προεκτεθέντας λόγους τό γενικώτερον θέμα τής έρεύνης επί τής έκκραγείσης εκεί επαναστάσεως έρχεται εις δεύτεραν μοίραν και άκροθιγώς έρευνάται ένταύθα, διότι τό κεφάλαιον τουτο τής Νεοελληνικής 'Ιστορίας κατόπιν των νέων πηγών, αίτινες είδον τό φώς τής δημοσιότητος κατά την τελευταίαν 10ετίαν, έχει ανάγκην ιδιαιτέρας έρεύνης και μελέτης ως συνδεόμενον στενώς με τά έν Ρουμανία συμβάντα κατά την ταραχώδη εκείνην εποχήν.

Εις την παρούσαν εργασίαν μεταξύ των άλλων λεπτομερώς διαφωτίζεται ή μεγαλειώδης άμυνα των ύπολειμμάτων των Έλλήνων επαναστατών εις την ιστορικήν μονήν του Σέκου(λ), εύρισκομένην εις τά όρη τής Μολδαβίας, πλησίον των αυστριακών συνόρων. Αί ελάχιστα και όχι άκριβείς πληροφορίες, τās όποίας είχομεν εκ παλαιότερων συγγραφών ήμετέρων και ξένων ιστοριογράφων, πλουτίζονται ήδη με νέον άγνωστον ύλικόν και παρέχουν σαφεστέραν εικόνα περί των συμβάντων εις την ιστορικήν εκείνην μονήν, ήτις συνεδέθη τόσον πολύ με την έθνικήν μας επανάστασιν του 1821. Αί πληροφορίες τής εκθέσεως του Αυστριακού πράκτορος Wolf, ακολουθήσαντος τά τουρκικά στρατεύματα εκεί, και του Ρώσου συνταγματάρχου Lirrandi, ύπηρετούντος τότε ως αξιωματικού πληροφοριών εις την Βεσσαραβίαν, παρέχουν άφθονον και λίαν σημαντικόν ύλικόν διά τά ιστορούμενα γεγονότα. 'Ανάγκη επίσης νά δηλωθῃ ένταύθα ότι ή έρευνά μας ελάχιστα, και όπου εκ τής ανάγκης επιβάλλεται, άσχολεϊται με την έν γένει πολιτείαν του Βλάχου επαναστάτου Το υ ν τ ο ρ Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ.

'Η έκρηξις τής επαναστάσεως του 1821 ήρχισεν από τās 'Ηγεμονίας του Δουνάβεως, ένθα και πολυπληθές ήτο τό ελληνικόν στοιχείον και πολλοί ύπήρχον Έλληνες άρχηγοί και άλλοι στρατιωτικοί ύπηρετούντες εις τά στρατεύματα των 'Ηγεμονιών. Μεταξύ των στρατιωτικών άρχηγών, που ύπηρετούν εκεί, εύρίσκοντο και οί εκ Μακεδονίας καταγόμενοι Γεωργάκης Όλυμπιος και Ιωάννης Φαρμάκης.

Τὴν 22 Φεβρουαρίου 1821 ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως πρίγκηψ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, πλήρης ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐλπίδων, διέβη τὸν ποταμὸν Προῦθον παρὰ τὴν κωμόπολιν Σκουλένι καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὰς Ἡγεμονίας τοῦ Δουνάβεως. Εἶχεν ὡς ἐπιτελεῖς τοῦ τὸν ἐκ Κοζάνης Γεώργιον Λασσάνην, προαχθέντα ἐν τῷ μεταξὺ εἰς χιλιάρχον καὶ ἐκτελοῦντα καθήκοντα ὑπασπιστοῦ,¹ τοὺς ἀδελφούς του Γεώργιον καὶ Νικόλαον, τὸν συνταγματάρχην τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ Ἑλληνα εὐγενῆ Καντακουζηνόν, τὸν Πολωνὸν ταγματάρχην Γαρνόφσκυ² καὶ ἄλλους Ἑλλήνας καὶ Σέρβους.³ Ἡ δύναμις τῶν ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην στρατευμάτων ἀνήρχετο εἰς 3500 πεζοὺς, 200 Κοζάκους καὶ 70 Οὐλάνους τοῦ Γαρνόφσκυ, 4 πυροβόλα καὶ 700 περίπου σπουδαστὰς κατὰ τὸ πλεῖστον Ἑλλήνας, οἱ ὅποιοι ἀπετέλουν τὸν Ἱερὸν Λόχον.⁴

Τὸ ἔμβλημα τῶν ἐπαναστατῶν (κονκάρδα) ἦτο λευκόν, ἐρυθρὸν καὶ μέλαν. Οἱ ἀρχηγοὶ ἔφερον ἐπὶ τοῦ πηληκίου νεκροκεφαλὴν, ὅπως οἱ Πρῶσοι Οὐσάροι τοῦ Φρειδερίκου. Τὸ σῆμα εἶχε τὴν ἔννοιαν ὅτι «*πίσω δὲν ὑπάρχει*». Τὸ στράτευμα εἶχε 3 σημαίας, αἰτίνες ἠδολογήθησαν παρουσίᾳ ὅλων τῶν ἀγωνιστῶν, ὀρκισθέντων μὲ γυμνὴν σπάθην. Ἡ πρώτη σημαία ἦτο τρίχρωμος φέρουσα σταυρὸν μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «*Ζήτω ἡ ἐλευθερία*» καὶ τὸν ἀναγεννώμενον ἐκ τῆς τέφρας φοῖνικα. Ἡ δευτέρα ἔφερεν ἐπὶ τῆς μιᾶς ὅπως τὸν Ἅγιον Γεώργιον καὶ ἐπὶ τῆς ἐτέρας τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, ὡς συμβολικὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους, ἡ δὲ τρίτη ἦτο λευκὴ καὶ ἔφερεν εἰς τὸ μέσον πελεκάνον καὶ τὴν ἐπιγραφὴν «*ὁ Θεὸς μαζί σου*»⁵.

Μόλις ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος, μεμνημένος ἤδη εἰς τὸ κίνημα καὶ ἀρχηγὸς τῆς φρουρᾶς τοῦ Ἡγεμόνος Σούτσου, ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, διαβάς τὸν Προῦθον, ἔφθασεν εἰς τὸ Ἰάσιον, πρωτεύουσαν τῆς Μολδαβίας, συνηνητήθη τὴν ἰδίαν νύκτα μὲ τὸν Θεόδωρον Βλαδιμηρέσκου,⁶ Βλάχον ἡγέτην ἀγροτικῆς

¹ Τὴν 25 Φεβρουαρίου 1821 εἰς τὸ Γαλάτσι ὁ Ὑψηλάντης προήγαγε τὸν Λάσσανην εἰς γενικὸν ὑπασπιστήν. Documente Privind Istoria Rominei T/3, σ. 135.

² Γ. Λαῖοι, Ἀνέκδοτες ἐπιστολὰς κ.λ.π. ἐν Δελτίῳ Ἰστ. καὶ Ἑθν. Ἑταιρ. T. IB/1958, σ. 97, ἔγγρ. 55. Ἱ. Φιλήμων, ἀνωτ. T/B, σ. 89.

³ Λαῖοι, αὐτόθι σ. 52, ἔγγρ. 17.

⁴ Λαῖοι, αὐτόθι σ. 50, ἔγγρ. 16.

⁵ Δὲν φαίνεται πιθανὴ ἡ πληροφορία ὅτι καὶ ἡ τρίτη σημαία ἦτο τρίχρωμος, Λαῖοι, αὐτόθι σ. 68.

⁶ Ivan Petrovic Liprandi ἐν Documente Privind Istoria Rominei T/5/1962, σ. 414 ἐξ. Ὁ συγγραφεὺς, ἀντισυνταγματάρχης τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ, διτελεῖ κατὰ τὴν ἔκκληξιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἀρχηγὸς τῆς ὑπηρεσίας πληροφοριοφῶν τῆς 16ης ὁμάδος πεζικοῦ μὲ ἔδραν τὴν πόλιν Κισνόβι τῆς Βεσσαραβίας. Ὑπὸ τὴν ιδιότητά

καί κοινωνικής επαναστάσεως, ήτις άτάκτως καί άρρυθμώς εξερράγη τόν 'Ιανουάριον του 1821 έν Ρουμανία, στρεφομένη εναντίον της Φαναριωτικής διοικήσεως εις τά πριγκηπάτα του Δουνάβεως αλλά καί κατά τών έντοπίων Ρουμάνων άρχόντων, ιδίως τών μεγάλων γεωκτημόνων.

Ή συνάντησις μέ τόν Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ εγένετο εις τό Βουκουρέστι, πρωτεύουσαν της Βλαχίας, όπου είχε καταφθάσει ό Ρουμάνος ήγέτης από την κομόπολιν Μότρο, συνοδευόμενος από τούς επιτελείς του καί έν μέρος του στρατεύματός του. Ό Ό λ ύ μ π ι ο ς άνεκοίνωσεν εις τόν Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ τά σχέδια της Φιλικής Έταιρείας καί την εισβολήν του 'Υ ψ η λ ά ν τ ο υ, άλλ' ή απάντησις του Ρουμάνου δέν ικανοποίησε τόν Ό λ ύ μ π ι ο ν, μάλλον δέ ενέβαλεν αυτόν εις ύποψίας. Την επομένην ό Ό λ ύ μ π ι ο ς, έχων υπό τās διαταγās του 1500 άτάκτους πολεμιστάς, έπορεύθη πρós συνάντησιν του 'Υ ψ η λ ά ν τ ο υ εις τό Μπεντζίλι¹, ένθα παραλαβών τās σημαίας του σώματός του καί ένταχθείς εις τά επαναστατικά στρατεύματα συνώδευσεν τόν άρχηγόν εις Φωξάνην, άφ' ου άνεκοίνωσεν εις αυτόν την ύποπτον διαγωγήν του Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ, συστήσας συνάμα την άμεινον κατάληψιν του Βουκουρεστίου.²

Ό 'Υ ψ η λ ά ν τ η ς δέν έπαυσε νά έλπίζει ότι θά κατώρθωνε νά προσελκύση τόν Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ, ύπολογίζων εις τās επαναστατικάς του δυνάμεις, άλλ' ό Βλάχος ήγέτης, όστις ήδη εύρίσκετο εις τό Βουκουρέστι, συλλαβών 2 έκ τών όπλαρχηγών του Ό λ υ μ π ί ο υ, τόν μουλούκμπασην Σ ά β β α ν καί τόν μπαϊρακτάρην (σημαιοφόρον) Τ ο υ ρ κ ο υ λ έ τ ς, εξετέλεσεν μέ την κατηγορίαν ότι είχαν προβή εις λεηλασίας, από τās όποιās όμως δέν ήτο άπηλλαγμένοι καί τό άτακτον στράτευμα του Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ. Ή θανάτωσις τών αξιωματούχων αυτών του Ό λ υ μ π ί ο υ εξηρέθισεν, ως ήτο φυσικόν, τόν Μακεδόνα πολεμιστήν, τη έπιμονή του δέ ό 'Υ ψ η λ ά ν τ η ς μετεστάθμευσεν εις την Κολεντινάν, απέχουσαν 2 χιλιόμετρα του Βουκουρεστίου, ένθα καί έστρατοπέδευσε.³

Εις την Κολεντινάν εγένετο σύσκεψις όλων τών ήγετών καί άπεφασί-

του ταύτην παρηκολούθησεν έκ του σύνεγγυς τά ίστορούμενα γεγονότα καί άνεμίχθη εις αυτά. Γλωσσομαθής, κάτοχος 7 γλωσσών πιθανώς καί της Έλληνικής, είχε συνάψει σχέσεις μέ Έταίρους ως καί τόν Βλαδιμηρέσκου καί διαφόρους πολεμιστάς Έλλήνας, Ρουμάνους, Σέρβους, Βουλγάρους. Άργότερον ανέλαβεν άρχηγός του δικτύου κατασκοπείας της Ρωσίας εις τά Βαλκάνια. Συνέγραψε πλην της μνημονευομένης ένταύθα έργασίας διά τόν Όλύμπιον καί τοιαύτην διά τόν Βλαδιμηρέσκου καί άλλους. Βλέπε αυτόθι καί εις σ. 8 έξ.

¹ Από τό Μπεντζίλι ό 'Υ ψ η λ ά ν τ η ς απέστειλεν έγκύκλιον πρós τούς κατοίκους του Βουκουρεστίου υπό χρονολογίαν 18 Μαρτίου 1821 συνιστών όπως επανακάμψουν εις τās έστίας των. Αυτόθι σ. 65.

² Liprandi, αυτόθι σ. 420 έξ.

³ Αυτόθι σ. 420.

σθη νά ζητηθῇ ἐκ νέου ἡ σύμπραξις τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Σέρβων Μίλοσ 'Οβρένοβιτς. Ἀπεστάλη διὰ τὴν συνεννόησιν αὐτὴν ὁ φιλικὸς Ἀριστείδης Παπαῆς ἡ Πάπ, ἐφοδιασμένος μὲ ἐμπιστευτικὰ ἔγγραφα, προδοθεὶς ὁμως καθ' ὁδὸν ὑπὸ τοῦ Σέρβου Ρογκόμπετς εἰς τοὺς Τούρκους συνελήφθη παρὰ τὴν Ὀρσοβαν ἀπὸ τὰ ὄργανα τοῦ Σεκέρπασα τοῦ Βελιγραδίου κατασχεθέντων τῶν ἐγγράφων του. Οὗτος μετεφέρθη δέσμιος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐνθα ὑποβλήθηκε εἰς φοβερά βασανιστήρια φαίνεται ὅτι προέβη εἰς ὁμολογίας τινάς, μὴ γενομένας ὁμως πιστευτὰς ἀπὸ τοὺς Τούρκους, καὶ τελικῶς ἀπεκεφαλίσθη.¹ Τὰ ἔγγραφα παρεδόθησαν εἰς τὸν Σουτσον πρὸς μετάφρασιν, ἀλλ' ὁ πατριώτης αὐτὸς παρεπλάνησε τοὺς Τούρκους ὥς πρὸς τὸ περιεχόμενον, ὥστε νὰ μὴ ἀποδώσουν ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς αὐτά. Πάντως ὁ 'Οβρένοβιτς ἔλαβε γνῶσιν τοῦ θέματος ἀπὸ ἐπιστολὴν τοῦ 'Ολυμπίου, μὲ τὸν ὁποῖον συνεδέετο, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἠρνήθη τὴν σύμπραξιν,² φανταζόμενος ὅτι ἀπέχων πάσης ἐπαναστατικῆς κινήσεως θὰ προσέφερεν ὑπηρεσίαν εἰς τοὺς Τούρκους καὶ θὰ κατάρθωνε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν του. Τοιοῦτοτρόπος ὁ 'Οβρένοβιτς, χωρὶς νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν σερβικὴν ὑπόθεσιν καὶ παρὰ τὰ αἰσθήματα τοῦ σερβικοῦ λαοῦ πρὸς τὸν ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων, ἔβλαψε μὲ τὴν στάσιν του τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν καὶ ἐδυσχέρανε κατὰ πολὺ τὰ σχέδια τοῦ Ὑψηλάντου, ὅστις σοβαρῶς ὑπελόγιζεν ἐπὶ τοῦ σερβικοῦ παράγοντος.

Ἐν τῇ μεταξὺ Βλαδιμηρέσκου, ἀντιλαμβανόμενος ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ ἐξέγερσις θὰ ἐλάμβανε διαστάσεις, ἀπέστειλεν εἰς τὸν Ὑψηλάντην τὸν ἐκ τῶν ὑπαρχηγῶν του Πάβελ Μακεντόνσκι,³ διὰ νὰ πληροφορηθῇ, ἂν ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις θὰ ὑπεστηρίζετο παρὰ τῆς Ρωσίας καί, ἐπειδὴ ὁ ὑπαρχηγός του δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ἀλήθειαν, ἀφίχθη καὶ ὁ ἴδιος συναντηθεὶς μὲ τὸν Ὑψηλάντην κατ' ἰδίαν. Δὲν ὑπάρχουν ἐξηκριβωμένοι πληροφορίαι τί διημείφθη μεταξὺ τοῦ Ὑψηλάντη καὶ τοῦ Βλαδιμηρέσκου καὶ ἂν ὁ Βλάχος ἐπαναστάτης ὠρκίσθη σύμπραξιν, ὥς εἶχε διαδοθῇ τότε, ἀλλ' ὁ Ὑψηλάντης ἔκτοτε διαγνώσας τὰ ὑποπτα φρονήματα⁴ καὶ δυσπιστήσας πρὸς τὴν ὄλην συμπεριφορὰν του

¹ Λάϊος, ἀνωτ. σ. 82, ἔγγρ. 40. Ὁ Φιλήμων ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Παπαῆς ἐπρόλαβε νὰ ἐξαφανίσῃ τὰ ἔγγραφα τοῦτο θεωρῶ μάλλον ἀπίθανον. Ὁ καθηγητὴς Μιχ. Λάσκαρης εἰς τὸ ἔργον του Ἑλληνες καὶ Σέρβοι κ.λ.π. σ. 84 ἐξ. τάσσεται μὲ τὴν ἄποψιν τῆς παραδόσεως τῶν ἐγγράφων εἰς τὸν Σουτσον, ὅπερ καὶ πιθανώτερον. Ὁ Liprandi, αὐτόθι σ. 447, γράφει ὅτι ὁ Παπαῆς συλληφθεὶς εἰς τὴν νησιδα τοῦ Δουνάβεως Ἀντά Κεμπὴρ ἐξετελέσθη ἐπὶ τόπου.

² Λάϊος, αὐτόθι σ. 95. Μοσχόπουλος, ἀνωτ. σ. 149, ἐνθα κατὰ τὰς τουρκικὰς πηγὰς ὁ 'Οβρένοβιτς ἐδήλωσεν εἰς τοὺς Τούρκους τὴν πίστιν τῶν ραγιάδων τῆς Σερβίας.

³ Liprandi, αὐτόθι σ. 420.

⁴ Αὐτόθι σ. 422.

άνεθεσεν εις τόν Σάββαν Καμινάρην, "Ελληνα όπλαρχηγόν εκ Πάτμου, νά παρακολουθή τās κινήσεις του Βλαδιμηρέσκου. Δέν παρήλθεν όμως πολύ χρονικόν διάστημα και διεπιστώθη ότι ό Βλάχος ήγέτης ήρχισε νά συνάπτει στενωτέρας σχέσεις με τούς Τούρκους¹, αυτό δέ τó γεγονός άνεστάτωσε τήν ελληνικήν ήγείαν, ύποχρεωθείσαν εκ τών πραγμάτων νά λάβη μέτρα άμύνης κατά τών ένεργειών του Βλαδιμηρέσκου, τās όποιās έχαρακτήρισεν ως προδοτικές.

Άρχομένου του μηνός Άπριλίου ό άρχηγός τής επαναστάσεως Άλεξ. Ύψηλάντης έγκατέστησε τó μεγαλύτερον τμήμα του στρατεύματος εις τó Τυργοβίτσι, ό όπλαρχηγός Κολοκοτρώνης ώχυρώθη εις τήν μονήν Νοτσέτουλ, ό όπλαρχηγός Δούκας παρέμεινεν εις τó Πλοέστι, ό Όρφανός έπίσης εις τó Νοτσέτουλ, ό Γεωργάκης Όλύμπιος έστρατοπέδευσεν εις τó Πιτέτσι, ό δέ Σάββας Καμινάρης παρέμεινεν εις τó Βουκουρέστι. Ό κατά τά άλλα γενναίος αυτός όπλαρχηγός, φοβηθείς ότι μετά τήν κατάσχεσιν παρά τών Τούρκων τών έμπιστευτικών έγγράφων επί του συλληφθέντος και εκτελεσθέντος άπεσταλμένου προς τόν Όβρένοβιτς Άριστείδου Παπαθ' άπεκαλύπτετο ή συμμετοχή του εις τήν Έλληνικήν επανάστασιν, ήρχισε νά διστάζη² και νά σκέπτεται νά έγκαταλείψη τόν άγώνα, επανερχόμενος εις τήν φρουράν του ήγεμόνος Καλλιμάχη και συνεργαζόμενος με τούς Τούρκους.

Η εισβολή του Άλεξ. Ύψηλάντη διεδόθη ταχέως εις τήν Εύρώπην. Ό καγκελλάριος τής Αυστρίας πρίγκηψ Μέρτερνιχ, θιασώτης του δόγματος του status quo, έπέτυχε νά πείση τόν διστακτικόν Τσάρον Άλέξανδρον τόν Α'³ ότι ή επανάστασις τών Ήγεμονιων ήτο συναφής με τά δημοκρατικά κινήματα τών καρμπονάρων και τών κομουνέρους εις τήν Ιταλίαν και τήν Ισπανίαν και ότι, άν ό Ρώσος αυτοκράτωρ άφηνε νά ύπονοηθί ότι ό πρώην ύπασπιστής του Άλέξανδρος Ύψηλάντης έτύγχανε τής συγκαταθέσεώς του εις τήν επανάστασιν τών ρουμανικών πριγκηπάτων, τó θράσος τών άπανταχού τής Εύρώπης επαναστατικών στοιχείων θά υπερέβαινε πάν όριον. Η ευρωπαϊκή άπολυταρχία δέν ήνείχετο τά δημοκρατικά κινήματα και ήδιαφόρει τελείως εις πāsαν άπελευθερωτικήν κίνησιν τών ύποδούλων λαών, τήν όποιαν προσεπάθει νά καταπνίξει έν τή γενέσει της. Ίδιαιτέρως ό άναπληρωτής του Αυστριακού καγκελλαρίου βαρώνος φόν Στούρμερ κατεφέρετο διαρκώς κατά του ελληνικού επαναστατικού κινήματος.⁴ Ό αυτοκράτωρ τής Ρωσίας, παρα-

¹ Liprandi, αυτόθι σ. 447. Ό Βλαδιμηρέσκου έπεκονινώνει και γραπτώς με τούς Τούρκους μέσω του φίλου του Μουράτ άγά.

² Αυτόθι σ. 422.

³ Σ. Λάσκαρη, Διπλωματική Ιστορία τής Εύρώπης (1814-1914), σ. 40.

⁴ Λάιος, αυτόθι σ. 76, έγγρ. 45.

συρθείς ἐκ τῶν εἰσηγήσεων τοῦ Μέντερνιχ, ἀπεκήρυξε δημοσίᾳ τὸν Ὑψηλάντην.¹ Ἀλλὰ καὶ ὁ Οἰκουμενικὸς πατριάρχης² ἐξηναγκάσθη ὑπὸ τῆς Πύλης νὰ ἐκδώσῃ ἀφορισμὸν κατὰ τοῦ Ὑψηλάντη καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐξεγέρσεως. Τὸν ἀφορισμὸν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ὀρθοδοξίας, διέταξεν³ ὁ ἡγεμὸν Καλλιμάχης ν' ἀναγνώσουν οἱ ἱερεῖς εἰς τὰς ἐκκλησίαις, ἀλλ' ὁ Ὀλύμπιος, πληροφορηθεὶς τοῦτο καὶ εἰσελθὼν εἰς μίαν τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Βουκουρεστίου, ἀπηγόρευσε τὴν συνέχισιν τῆς ἀρξαμένης ἀναγνώσεως τῆς ἐγκυκλίου.

Τ' ἀνωτέρω γεγονότα ἐπηρέασαν τὸν φιλόπατριν στρατηγόν. Ἦρχισε νὰ κλονίζεται καὶ νὰ ὑποπίπτῃ εἰς σφάλματα. Ὑπέικων εἰς ὑποβολιμαίας εἰσηγήσεις, ἀφῆρσε τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἀτάκτων ἀπὸ τὸν Ὀλύμπιον, γνώστην προσώπων, πραγμάτων καὶ συνθηκῶν, καὶ ἀφῆσεν αὐτὸν ἀπλοῦν ἀρχηγὸν τοῦ σώματός του. Ὁ Ὀλύμπιος ὑπερήφανος καὶ ἀξιοπρεπῆς δὲν παρεπονέθη ἀποβλέπων μόνον εἰς τὸν γενικὸν σκοπὸν τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἀρξαμένης ἐπαναστάσεως. Μόνος ἀρμόδιος, ὥς ἐκ τῆς πείρας καὶ τῆς πολυετοῦς ὑπηρεσίας εἰς τὰ πριγκηπᾶτα τοῦ Δουνάβεως ἀλλὰ καὶ τῶν προσωπικῶν του σχέσεων μὲ ἄλλους πολεμιστὰς τῶν Βαλκανικῶν Χωρῶν, νὰ γνωρίζῃ τὴν σύνθεσιν καὶ τὰς δυνατότητας τῶν νεοστρατευθέντων Ἑλλήνων, Σέρβων, Βουλγάρων καὶ Ρουμάνων, ἐξέθεσε εἰς τὸν Ὑψηλάντην φανερώς τὴν γνώμην του. Ὁ Ὀλύμπιος ἐπίστευεν ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ διεξαχθῇ ἄγὼν κατὰ τοὺς κανόνας τῆς στρατιωτικῆς τακτικῆς, ὥς ὑπεστήριζεν ὁ Ὑψηλάντης, πρῶτον ὑποστράτηγος τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ, καὶ ἐπρότεινε τὴν διεξαγωγὴν ἀτάκτου πολέμου συνεχοῦς καὶ ἐξαντλητικοῦ εἰς διάφορα σημεῖα τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, ἀλλ' ὁ ἀρχηγὸς δὲν ἐνέκρινε τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν, ἐπιβαλλομένην ὁμῶς ἐκ τῶν πραγμάτων καὶ τοῦτο ὑπῆρξε σφάλμα, ὥς ἀπεδείχθη ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ ἀγῶνος.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Βλαδιμηρέσκου ἀπεχώρησεν ἐκ τοῦ ἐν Κολεντίνᾳ στρατηγείου τοῦ Ὑψηλάντου καὶ διέταξε τὸν κύριον ὄγκον τῶν στρατευμάτων του νὰ κατευθυνθῇ διὰ Τσιντσαρένι, Κραγιόβας καὶ Σλάτινας πρὸς Βουκουρέστι, ὅπου ἤδη ἀπὸ ἡμερῶν εἶχεν ἐγκαταστήσει τὸ στρατηγεῖόν του μὲ ἐν τμήμα ἀφωσιωμένων ἐπιτελῶν καὶ πανδούρων.⁴

¹ Παρὰ τὰς προσπάθειάς τοῦ κόμητος Καποδίστρια, ὅστις εἶχε συνοδεύσει μετὰ τοῦ κόμητος Νεσελρόδε τὸν Ἀλέξανδρον εἰς Λαίμπαχ (Λουμπιάννα) εἰς τὸ ἐκεῖ συνελθὼν συνέδριον, οὗτος ἀπεκήρυξε τὸν Ὑψηλάντην καὶ διέγραψε ἐκ τοῦ στρατεύματος. Μιχ. Λάσκορη, τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα Τ/Α, σ. 51.

² Ἐκ τῶν τουρκικῶν πηγῶν προκύπτει ὅτι ἡ Ἀγγλικὴ Πρεσβεία ἐν Κωνσταντινούπολει εἶχεν εἰδοποιήσῃ τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν περὶ τοῦ προπαρασκευαζομένου ἑλληνικοῦ κινήματος. Μοσχόπουλος, ἀνωτ. σ. 129.

³ Λαίτιος, αὐτόθι σ. 85.

⁴ Ἡλ. Φωτεινοῦ, Οἱ ἄθλοι τῆς ἐν Βλαχίᾳ Ἑλλήν. Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821

‘Ο Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ έπεχείρησε νά ένεργήσῃ δι’ ίδιον λογαριασμόν ώς άρχηγός άγροτικής και κοινωνικής επαναστάσεως, στρεφόμενης, ώς άνωτέρω έξετέθη, τόσον κατά τῆς Φαναριωτικής διοικήσεως όσον και κατά τών έντοπίων Ρουμάνων άρχόντων, άδιαφορών τι θά έπραττεν ό ‘Υ ψ η λ ά ν τ η ς¹ πρός ευδόωσιν τοῦ άναληφθέντος έργου.² Είσελθών επί κεφαλῆς τῆς κυρίας δυνάμεώς του εις τὸ Βουκουρέστι, άνερχομένης εις 3000 πεζούς και έφίππους, άποτελουμένης δέ εκ Ρουμάνων πανδούρων, Έλλήνων, Σέρβων και Άλβανών³ και συνοδευόμενος από τοὺς ύπαρχηγούς του Χατζηπρόνταν και Μακεδόσκι, κατηυθύνθη εις τὸν εκεί μητροπολιτικὸν ναόν, εις τὸν όποϊον όμως οὐδεμία τῷ έγένετο υποδοχή, έν αντιθέσει πρὸς τὴν ένθουσιάδῃ υποδοχήν, τῆς όποιάς έτυχεν ό ‘Ο λ ύ μ π ι ο ς άφιχθεὶς εκεί με 400 έφίππους πολεμιστάς και 3 σημαίας. Τοῦτο έξηρέθισε έτι περισσότερον τὸν Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ, ή δέ δυσαρέσκεια διαφαίνετο καθαρώς πλέον, διότι σὺν τοῖς άλλοις ό έν Βουκουρεστί Ρουμάνος μητροπολίτης Διονύσιος Λούπο κατά τὴν είσοδον τοῦ Βλάχου επαναστάτου ήτοιμάσθη εις ένδειξιν άποδοκιμασίας ν’ άναχωρήσῃ εκ τῆς έδρας του, έμποδισθεὶς έν τέλει.⁴

‘Ο ‘Υ ψ η λ ά ν τ η ς, πεισθεὶς περὶ τών διαθέσεων τοῦ Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ, έθεώρησε σκόπιμον, ώς προληπτικὴν ένέργειαν, ν’ άποσπάσῃ εκ τών στρατευμάτων αὐτοῦ πολλοὺς Έλληνας, Βουλγάρους και Σέρβους και νά θέσῃ αὐτοὺς υπό τὰς διαταγὰς τοῦ ‘Ο λ υ μ π ι ο υ, χωρίς νά διαμαρτυρηθῇ ό Βλάχος ήγέτης, φοβηθεὶς τὸν ‘Ο λ ύ μ π ι ο ν και τὸν Κ α ν τ α κ ο υ ζ η ν ό ν. Άναχωρήσας δέ από τὸ Βουκουρέστι και συνοδευόμενος από τὸν Χατζηπρόνταν Γρηγορίεβιτς,⁵ Σέρβον όπλαρχηγὸν και τὸν Δημήτρι Μακεδόσκι, μετεστάθμευσεν εις τὸ Κοτροτσέ-

έτος, Λειψία 1846. Άναδημοσίευσis, Άθήναι 1956, σ. 21 έξ. Βλέπε και Δ. Οίκονομίδου, Άγνωστα έγγραφα κ.λ.π. έν Δελτίῳ Ίστορ. και Έθνολ. Έταιρείας Τ/11 (1956) και εις τόμους 12 και 14.

¹ Έλληνικά Τ/Η (1934), σ. 209 έξ., ένθα περίληψis τοῦ έργου τοῦ Ρουμάνου Ι. F i l i t t i υπό τὸν τίτλον «Πολιτικά και κοινωνικά ζυμώσεις εις τὰς Ρουμανικάς Ήγεμονίας» 1821-1828.

² Λάιτος, αὐτόθι σ. 6.

³ Φωτεινός, άνωτ. σ. 56 έξ.

⁴ Οίκονομίδης, αὐτόθι σ. 143 έξ.

⁵ Χατζηπρόντας Γρηγορίεβιτς, Σέρβος πατριώτης και άρχηγός τοῦ κινήματος τοῦ έτους 1814, τὸ όποϊον κατέστειλεν έν Σερβία ό Σ ο υ λ ε ῖ μ ά ν πασάς βοηθούμενος από τὸν ‘Ο β ρ έ ν ο β ι τ ς. Μ. Λ ά σ κ α ρ η ς, αὐτόθι σ. 19. ‘Ο Σέρβος αὐτὸς βοεβόδας άπέθανεν άργότερον εις τὸ Χοτίν τῆς Βεσσαραβίας. Είχεν υπό τὰς διαταγὰς του τοὺς Σέρβους όπλαρχηγούς Σ τ ό ῖ κ ο και Τ σ ο λ ά κ, συμπράξαντας άργότερον με τὸν ‘Ολύμπιον, ένά ντουφεκτισμιαση και άλλους διακεκριμένους Σέρβους συνεργάτας. L i p r a n d i, αὐτόθι σ. 447.

νι, πολλά διαλογιζόμενος κατά τοῦ ἀρξαμένου ἑλληνικοῦ ἀγώνος.¹

Ἐνθ' ταῦτα συνέβαινον εἰς τὴν Βλαχίαν, τὴν 17 Μαρτίου 1821 εἰς τὸ Ἰάσιον τῆς Μολδαβίας, ἐντὸς τῆς ἀρχοντικῆς οἰκίας τοῦ ἐκ Βλάστης τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας ἐπιφανοῦς Ἑλληνοῦ καὶ μετέπειτα μεγάλου εὐεργέτου τοῦ Ἑθνικοῦ Κωνσταντίνου Βελλίου, ὅπου διέμεναν ὁ ἑτερος τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἀτάκτων στρατευμάτων τῶν Ἡγεμονίων Ἰωάννης Φαρμάκης, ἐγένετο πανηγυρική τελετὴ τῆς ὑψώσεως τῆς ἐπαναστατικῆς σημαίας ἐν Μολδαβίᾳ.² Παρόντος τοῦ Ὑψηλάντου, Ὁλυμπίου, Φαρμάκη καὶ ἄλλων ἀρχηγῶν, ὁ ἀρχιμανδρίτης Παπαβασίλειος, ἔψαλε τὴν ἱεροτελεσίαν, ὁ Κωνσταντῖνος Ἀριστέας ἐξεφώνησε συγκινητικὸν πατριωτικὸν λόγον, οἱ δὲ πολεμισταὶ ἀνασπᾶσαντες τὰ ξίφη, ἔψαλλον τὸν Θούριον τοῦ Ρήγα Βελεστινλή. Τὸ πλῆθος, ἐξεληθὸν τῆς οἰκίας τοῦ Βελλίου, προπορευομένου δὲ τοῦ κλήρου καὶ τῶν ἀρχηγῶν ψαλλόντων «Σῶσον Κύριε τὸν λαόν σου», διέγραψε κύκλον καὶ ἀκολούθως ὑπὸ πυκνοῦς πυροβολισμοὺς ἐπανήλθεν εἰς τὸ κατάλυμα τοῦ Φαρμάκη, ἔνθα καὶ ἀνιέρθη ἡ σημαία τῆς ἐπαναστάσεως. Εἰς τὴν πατριωτικὴν αὐτὴν τελετὴν, ὡς ἦτο φυσικόν, οὔτε ὁ Βλαδιμηρέσκου οὔτε ὁ Σάββας προσήλθον, ἀρκεσθέντες νὰ ὑψώσουν ἕκαστος ἰδιαιτέραν σημαίαν, φέρουσιν τοπικὰ σύμβολα.³

Ἀνεξαρτήτως ὁμως τῆς πατριωτικῆς αὐτῆς τελετῆς αἱ συνθῆκαι προοιωνίζοντο δυσμενεῖς, ἀναρχία παρετηρεῖτο εἰς τὴν ὅλην ἐπαναστατικὴν κίνησιν,⁴ ὁ καιρὸς παρήρχετο καὶ ὁ Ὑψηλάντης, προσπαθῶν νὰ συμβιβάζῃ διαρκῶς ἀναφυόμενα σοβαρώτατα ζητήματα, παρημέλει τὸ σοβαρώτερον πλεονέκτημα, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ἐπιδιώξῃ καὶ νὰ ἐπιτύχῃ ἢ ἐκραγεῖσα ἐπανάστασις, τουτέστιν τὴν κατάληψιν τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Μολδαβίας, ὅπου ἐλάχιστοι ὑπῆρχον τουρκικαὶ φρουраί.

Τὴν 1 Ἀπριλίου 1821 ὁ ἀχηγὸς ἔκρινε σκόπιμον μὲ τὰς ὑπ' αὐτὸν δυνάμεις νὰ μετασταθμεύσῃ εἰς Τυργοβίστι, ὁ δὲ Ὁλύμπιος μὲ 1500 ἄνδρας εἰς τὸ Πιτέτσι, μεταξὺ τῆς ἐπισταθμίας τοῦ Ὑψηλάντη καὶ τοῦ ποταμοῦ Ὀλτε. Εἰς τὸ Τυργοβίστι συνεκροτήθη πολεμικὸν συμβούλιον, εἰς τὸ ὁποῖον συμμετέσχον οἱ ἀρχηγοὶ τῶν στρατιωτικῶν μονάδων, ἀπεφα-

¹ Διὰ τοὺς κρυφίους διαλογισμοὺς καὶ τὰ σχέδια τοῦ Βλαδιμηρέσκου βλέπε Λάιον, ἀνωτ. σ. 80, ἔγγρ. 39, 40 I. Filitti, ἀνωτ. σ. 218, ὅστις ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Βλαδιμηρέσκου, ἀπελπισθεὶς διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κινήματος τοῦ Ὑψηλάντη, ἀπεφάσισε νὰ μείνῃ πιστὸς εἰς τοὺς Τούρκους, γεγονὸς πὺν συνέφερεν εἰς τοὺς Ρουμάνους.

² Φιλήμων, ἀνωτ. Τ/Α σ. 114, Τ/Β, σ. 99, 133. Ὁ Βέλλιος, πλουτίσας ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, τυγχάνει ὁ χορηγὸς τοῦ μεγάλου κληροδοτήματος, ἐκ τῶν πόρων τοῦ ὁποίου τόσοι Ἕλληνες ἐκ Μακεδονίας ἐσπούδασαν. Κεραμόπουλος, Μητρώον κληροδοτημάτων Τ/Α σ. 1097. Λάιος, αὐτόθι σ. 78, ἔγγρ. 38, Φωτεινός, ἀνωτ. σ. 97 ἔξ.

³ Φωτεινός, ἀνωτ. σ. 89 ἔξ.

⁴ Φωτεινός, ἀνωτ. σ. 68 ἔξ.

σίσθη δὲ ἡ ὀργάνωσις καὶ ἡ κατανομή τῶν δυνάμεων ὥς καὶ ἡ ἀνέγερσις χαρακωμάτων. Ὁ ἐπαναστατικὸς στρατὸς διέθετεν ἐν συνόλῳ 7 πυροβόλα παλαιὰ ἄνευ ἐξαρτημάτων καὶ ἀνταλλακτικῶν μὲ ἀρχηγὸν τὸν χιλιάρχον Βασίλειον Καραβιά, ἄσημον καὶ ἐπιπόλαιον ἀξιωματικόν.¹

Κατὰ τὸ διαρρεῦσαν διάστημα τὸ ἀρξάμενον μὲ ἐνθουσιασμόν, ἀλλὰ βραδέως καὶ ἀρρύθμως ἐξελισσόμενον ἐπαναστατικὸν κίνημα τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰ πριγκηπᾶτα τοῦ Δουνάβεως, ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις, ἡ ὁποία διὰ τῶν φρουρῶν τῆς, τῶν πρακτόρων καὶ τῶν κατασκόπων τῆς παρηκολούθει μετὰ προσοχῆς τὰ διαδραματιζόμενα ἐκεῖ, ἀντεμετώπισεν ἀποφασιστικά. Μὴ τολμῶσα νὰ παραβιάσῃ τὴν ἡγγυημένην συνθήκην τοῦ Βουκουρεστίου,² κατῴρθασε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐγκρισιν τοῦ ἐν Λάϊμπαχ (Λουμπιάνα) συνελθόντος συνεδρίου, ὅπως ἐξοντώσῃ τοὺς ἐπαναστάτας. Τὸ τουρκικὸν στρατηγεῖον ἀνέθεσε τὸ ἔργον τοῦτο εἰς τὸν σερασκέρην τῆς Σιλιστρίας καὶ τοὺς πασάδες τῆς Σιλιστρίας καὶ τοῦ Βιντίν. Τὰ τουρκικὰ στρατεύματα συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Δουνάβεως. Ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῆς Βραΐλας ὁ Γιουσούφ πασᾶς ἀπέστειλεν εἰς τὴν Μολδαβίαν τὸν Κεχαγιάμπεη, καθὼς καὶ τὸν Σελήχ πασᾶν μὲ 12.000 ἄνδρας καὶ 13 πυροβόλα. Ἀπὸ τὸ Βιντίν ἀπεστάλη ὁ σιλιχτάρης τοῦ Ντερβίς πασᾶ μὲ τὰς δυνάμεις τοῦ υἱοῦ τοῦ Καραφεήζ, συμποσομένους εἰς 4.000 ἄνδρας μὲ 6 πυροβόλα, ἀπὸ τὸ Ρουχτσούκι 1000 ντελῆδες (ἄτακτοι ἱππεῖς) μὲ ἀρχηγὸν τὸν Ὁσμάν μπέην καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Χακῆ πασᾶ, ἀπὸ τὴν Σιλιστρίαν 6200 ἄνδρες καὶ 14 πυροβόλα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Κεχαγιάμπεη Ἀχμέτ, μὲ τὸν ὅποιον συνέπραττεν ὁ Κιουστσιούκ Ἀχμέτ καὶ ὁ διοικητὴς τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς Ὁσμάν ἀγᾶς. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω δυνάμεων ἀπὸ τὴν Νικόπολιν καὶ ἄλλας περιοχὰς συνεκεντρώθησαν καὶ ἄλλα στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα, ὥστε πλεόν τῶν 25.000 ἀνδρῶν τακτικοῦ ἐμπειροπολέμου τουρκικοῦ στρατοῦ μετὰ 33 πυροβόλων ἐπρόκειτο ν' ἀντιμετωπίσουν τοὺς 6.000 κατὰ τὸ πλεῖστον ἀτάκτους ἄνδρας τοῦ Ὑψηλάντη, διαθέτοντας καὶ 7 πυροβόλα παλαιὰ.

Οἱ Τούρκοι εἰσέβαλον εἰς τὰ πριγκηπᾶτα τοῦ Δουνάβεως κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πρώτου δεκαημέρου τοῦ μηνὸς Μαΐου³ καὶ κατέλαβον τὴν Κραγιόβαν καὶ τὸ Βουκουρέστι. Μία ἀναγνωριστικὴ φάλαγξ ἐκ τῶν δυνάμεων τοῦ Σελήχ πασᾶ, ἀποτελουμένη ἐκ 200 ἀνδρῶν, κινουμένη πρὸς τὸ Καραλάσι, συνεκρούσθη μὲ ἰσάριθμον δύναμιν τοῦ Γεωργάκη Ὁλυμπίου, ἡ ὁποία κατεῖχε στενωπὸν καὶ ὑποστᾶσα σημαντικὰς ἀπωλείας εἰς

¹ Liprandi, αὐτόθι σ. 420 ἐξ.

² Liprandi, αὐτόθι σ. 424 ἐξ.

³ Liprandi, αὐτόθι σ. 425 ἐξ.

νεκρούς και αιχμαλώτους ώπισθοχώρησε. Έπανακάμπτων ό Όλύμπιος εις Πιτέτσι συνέλαβε καθ' όδόν ταχυδρόμον του αυστριακού διπλωμάτου Ουδρίσκι, κομίζοντα επιστολήν του Βλαδιμηρέσκου¹ πρὸς τὸν άρχηγόν τὼν τουρκικῶν στρατευμάτων, τὼν κινουμένων ἐκ Σιλιστρίας, δι' ἧς υπέσχετο τὴν σύλληψιν ἢ τὸν φόνον τοῦ Ύψηλάντη καὶ τοῦ Όλυμπίου.

Τούτο ἐνεποίησε μεγάλην αἴσθησιν εἰς τοὺς Έλληνας, οἵτινες ἤρχισαν νὰ λαμβάνουν σοβαρὰ μέτρα προφυλάξεως κατὰ τοσοῦτον μάλλον, καθ' ὅσον ὁ μπίμπασης (χιλίαςρχος) Σάββας Καμινάρης, διαφωνήσας πρὸς τὼν Βλαδιμηρέσκου, παρουσιάσθη εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ύψηλάντη καὶ ἀπεκάλυπεν ὅτι ὁ Βλάχος ἐπαναστάτης, ἡγούμενος 2200 πανδούρων, 500 ἱππέων τοῦ Χατζηπρόντα καὶ Μακεντόνσκι καὶ 7 πυροβόλων, μετεστάθμευσεν ἀπὸ τὸ Κοτροτσένι μετὰ τὴν κατάληψίν του ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ἐν συνεννοήσει μετ' αὐτοὺς ἐσκόπει νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς ἐλληνικῆς παρατάξεως ἐκ τὼν νώτων. Ὅταν ἐφθασεν εἰς τὸ Γολέτσι, τὸ ὁποῖον ἀπέχει 9 βέρστια ἀπὸ τὸ Πιτέτσι², ὅπου εὗρίσκετο τὸ άρχηγεῖον τὼν Έλλήνων ἐπαναστατῶν, ἢ ὑπὸ τὸν Όλύμπιον καὶ τὸν Φαρμάκην δύναμις, ὑποψιαζομένη ἐπίθεσιν τοῦ Βλαδιμηρέσκου, παρετάχθη εἰς μάχην, διαθέτουσα καὶ 3 πυροβόλα. Ὁ Όλύμπιος, ἀποσπασθεὶς ἀπὸ τὰ στρατεύματά του, ἐπροχώρησε μόνος μετὰ τὴν τόλμην, πού τὸν διέκρινε, καὶ συνδιελέχθη μετὰ τὸν Βλάχον ἡγέτην, ἐλέγξας αὐτὸν διὰ τὴν ἐπιδεικνυομένην διαγωγὴν. Ὁ Βλαδιμηρέσκου προσεπάθησε νὰ δικαιολογηθῇ, ἀλλ' ὁ Ύψηλάντης καὶ οἱ ἄλλοι άρχηγοί, ἐπιθυμοῦντες συνεννόησιν καὶ συνεργασίαν, συμφέρουσαν εἰς ἀμφοτέρους τὰς παρατάξεις, ἔδειξαν γενναιοψυχίαν καὶ ἡ φιλία ἔστω καὶ φαινομενικῶς ἐπανασυνεδέθη.³ Ἐμείναν σύμφωνοι νὰ βοηθῶνται ἀμοιβαίως⁴ εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν οἰονδήποτε ἐκ τὼν στρατευμάτων θὰ ἐδέχετο ἐπίθεσιν τὼν Τούρκων, καὶ κατήρτισαν γραπτὴν συμφωνίαν, τὴν ὁποίαν υπέγραψαν ὁ Βλαδιμηρέσκου, ὁ Μακεντόνσκι, ὁ Χατζηπρόντας, καθὼς καὶ ὁ Ύψηλάντης, ὁ Όλύμπιος καὶ ὁ Φαρμάκης.

Ἡ ἐπελθοῦσα συμφωνία υπέσχετο εὐάρεστον ἐξέλιξιν διὰ τὸ κίνημα τὼν Ἡγεμονιῶν. Πέραν τούτου εἶχεν ἀποδειχθῇ ὅτι ὁ Βλαδιμηρέσκου δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ προσβάλῃ τοὺς Έλληνας, παραμένων δὲ ἔστω καὶ ἐξ ἀνάγκης σύμμαχος, τὸ κέρδος διὰ τὸν άγῶνα θὰ ἦτο σημαντικόν.

Δυστυχῶς αἱ ὑποσχέσεις καὶ ἡ γραπτὴ συμφωνία ἐπ' ὀλίγας μόνον ἡμέρας διετηρήθησαν, διότι ὁ Βλαδιμηρέσκου, βλέπων ὅτι ὁ Όλύμ-

¹ Liprandi, αὐτόθι σ. 447.

² Liprandi, αὐτόθι σ. 425.

³ Φιλήμων Τ/Β σ. 163 ἐξ. Φωτεινὸς σ. 105 ἐξ.

⁴ Liprandi, αὐτόθι ἐξ.

πιος έπαιξε πρωτεύοντα ρόλον εις την επανάστασιν ως γνώστης προσώπων και καταστάσεων, παρεσκεύασε δολοφονικήν απόπειραν κατ' αυτόν, άποτυχοῦσαν όμως ένεκα της άρνήσεως του έπιφανούς Βουλγάρου Άλεξάνδρου και των όπλαρχηγών Κωνσταντίνου και Δημητρίου. Συνέβη όμως και έτερον γεγονός, τó όποιον επέσπευσε την εκκαθάρισιν της δημιουργηθείσης παρά του Βλαδιμηρέσκου καταστάσεως. 'Ο Δημήτρης Μακεντόνσκι,¹ πρώτος ύπαρχηγός του Βλαδιμηρέσκου, επιστρέφων εις Γολέστι, συνήντησε τυχαίως καθ' όδον τον έπαρχον Γκόρα και Μεχεντίντσι², παρά του όποιου έ πληροφορήθη ότι ό Βλάχος ήγέτης τó συγκεντρωθέν έξ έράνου μεταξύ των χωρικών ύπέρ του επαναστατικού άγώνος ποσόν έξ ενός έκατομμυρίου λεί, ως και διάφορα άλλα χρήματα, απέκρυψεν από τους ύπαρχηγούς του αποστείλας ταύτα μυστικώς διά του έμπίστου του Γκίτσα. 'Ο πράν εις Αυστρίαν, ίνα κατατεθούν επ' όνόματι του εις αυστριακήν Τράπεζαν. 'Η πρᾶξις αύτη του Βλαδιμηρέσκου εξηγήρωσε τον Μακεντόνσκι, όστις κατηγόρησε δημοσίᾳ τον άρχηγόν του ότι προτίθεται ν' αναχωρήσει εις την Αυστρίαν, ένθα και απέστειλε τὰ χρήματα, τὰ προοριζόμενα διά τó στράτευμα. Φοβηθείς ό Βλαδιμηρέσκου τόσον τον Μακεντόνσκι όσον και τον Χατζηπρόνταν, διαθέτοντας σημαντικήν δύναμιν εις τὰ στρατεύματά του, έδωσε μυστικές οδηγίας νά μειωθή ή δύναμις αύτη και νά δολοφονηθούν μερικοί όπλαρχηγοί, άφοσιωμένοι εις τους Σέρβους αυτούς πολεμιστάς. Μόλις έ πληροφορήθη τούτο ό Μακεντόνσκι, έσπευσεν άμέσως επί τόπου με τους άνδρας του επιτυχόν την τελευταίαν στιγμήν νά διασώση εκ της άγχόνης 7 εκ των καλύτερων του όπλαρχηγών, ενός μόνον όνόματι 'Ιοανίτσα εκ Γκόρας άπαγχονισθέντος. Έκμανεις διά τὰς δολοφονίας ταύτας ό Μακεντόνσκι παρέλαβε τον Χατζηπρόνταν και μεταβάς εις τó έλληνικόν στρατηγείον, παρεκάλεσε τον 'Ολύμπιον νά σπεύση με τους άνδρας του νά συλλάβη τον Βλαδιμηρέσκου.

Πεισθείς ό 'Ολύμπιος ότι καθίστατο πλέον άνέφικτος πᾶσα περαιτέρω συνεργασία με τον Βλαδιμηρέσκου, κατήρτισε μικρόν

¹ Οί άδελφοί Μακεντόνσκι, Δημήτρης και Πάβελ, σερβικής καταγωγής (οί πρόγονοί των είχαν εγκατασταθῆ εις Βουλγαρίαν), ήσαν εξαίρετοι πολεμισταί. 'Ο Δημήτρης ήτο κάτοχος ξένων γλωσσών και εύφυέστατος. Μετά την άποτυχίαν της επανάστασεως άπεσύρθη εις Βεσσαραβίαν, ένθα παρέμεινε μέχρι του έτους 1829, εγκατασταθείς έν συνεχείᾳ εις Βουκουρέστι. Ένεπλάκει εις δικαστικούς άγώνας, προφανώς δι' οικονομικούς λόγους, με την χήραν του 'Ολύμπιου Στάναν. 'Η ύπόθεσις αύτη, άφ' ου κατ' επανάληψιν συνεζητήθη εις τὰ ρωσικά δικαστήρια του Κισνόβι, τελικώς διεβιβάσθη εις την Σύγκλητον. Liprandi, αὐτόθι σ. 436 έξ.

² Liprandi, αὐτόθι σ. 425 έξ.

ἀπόσπασμα ἐξ ἀφωσιωμένων καὶ ἀνδρείων συντρόφων τοῦ καί, ἀφ' οὗ διέταξεν, ὅπως τὸ κύριον σῶμα ἀκολουθῇ ἐξ ἀποστάσεως, ἀφίχθῃ εἰς τὸ Γολέστι καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Βλάχου ἡγήτου, συνδιαλεγόμενον τὴν ὥραν ἐκείνην μὲ τοὺς ἀξιωματικούς του,¹ ἤλεγξε μετὰ θάρρους τὰς πράξεις του προβάς συνάμα εἰς παντοειδεῖς ἀποκαλύψεις, ἐν τέλει δὲ συναινούντων τῶν μετὰ τοῦ Βλαδιμηρέσκου συμπραττόντων Σέρβων καὶ Βουλγάρων ἀφώπλισε τοῦτον καὶ μετέφερεν εἰς Τυργοβίστι, ἔνθα τὸ στρατηγεῖον τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος.² Ἐκεῖ συνεκροτήθη στρατοδικεῖον, τὸ ὁποῖον ἐξήτασε τὴν ὅλην ὑπόθεσιν. Κατὰ τὴν διεξαχθεῖσαν δίκην, πλὴν τῶν ἀνωτέρω κατηγοριῶν, ὁ Ὀλύμπιος κατέθεσεν ὅτι κατὰ τὴν ἔρευναν, ἡ ὁποία ἐνηργήθη εἰς τὴν οἰκίαν, ἔνθα διέμενεν ὁ Βλαδιμηρέσκου εἰς τὸ Γολέστι, ἀνεκαλύφθη καὶ νέα ἐπιστολή, ἀπὸ τοῦ περιεχόμενον τῆς ὁποίας ἀπεδεικνύετο πλήρως ἡ συνεργασία τοῦ μὲ τοὺς Τούρκους, εἰς τοὺς ὁποίους κατέδιδε λεπτομερῶς τὰς δυνάμεις τοῦ Ὑψηλάντη.³

Ἀποδείξεις πλήρως τῆς ἐνοχῆς τοῦ ὅσον ἐκ τῶν ἐξετασθέντων μαρτύρων, ὅσον καὶ ἐκ τῶν προσαχθέντων ἀποδεικτικῶν στοιχείων, κατέδικάσθη εἰς τὸν δι' ἀποκεφαλισμοῦ θάνατον, τῆς ἀποφάσεως τοῦ στρατοδικείου ἐκτελεσθείσης μετὰ 3 ἡμέρας δι' ἐκτελεστικοῦ ἀποσπάσματος συγκειμένου ἐκ τῶν στρατιωτικῶν Πάργα καὶ Βαρνάβα. Εἰς τὰ ἐνδύματα τοῦ Βλαδιμηρέσκου ἀνευρέθησαν 5000 χρυσᾶ δοῦκάτα καὶ διάφορα κοσμήματα.⁴

¹ Φιλήμων Τ/Β, σ. 104 ἐξ.

² Lirrandi, ἀνωτ. σ. 427 ἐξ. Ὁ Ρῶσος συγγραφεὺς μὴ διακείμενος φιλικῶς πρὸς τε τὸν Ὀλύμπιον ἀλλὰ καὶ τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα εἰς τὰ ρουμανικὰ πριγκιπᾶτα ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ Βλαδιμηρέσκου ἀφοπλισθεὶς ὠδηγήθη εἰς τὰ ὑπόγεια τῆς μητροπόλεως Τυργοβίστι, ἔνθα ἐφυλακίσθη ἐπὶ 2 ἡμέρας. Ἀκολουθῶς ἀγόμενος εἰς τὸ στρατηγεῖον τοῦ Ὑψηλάντη καὶ πλησίον τοῦ ποταμοῦ Διμποβίτσα, ἐφονεύθη ἀπὸ τὸν Καρabiάν, ὅστις ἀποκόψας τὴν κεφαλὴν ἔριψε τὸ σῶμα εἰς τὸν ποταμόν. Εἰς τὰ ἐνδύματα τοῦ Βλαδιμηρέσκου ἀνευρέθησαν 6000 χρυσαὶ λίραι καὶ πολῦτοιμί λίθοι. Ὁ Lirrandi ἀποσιωπᾷ σκοπίμως, νομίζω, τὴν διεξαχθεῖσαν δίκην διὰ τὰ δυσφημῆσιν τὸν Ὑψηλάντην καὶ τὸν Ὀλύμπιον ἰδίως, τὸν ὁποῖον συνεχῶς (καὶ εἶναι ὁ μόνος συγγραφεὺς) κατηγορεῖ ποικιλοτρόπως.

³ Φωτεινός, ἀνωτ. σ. 106 ἐξ. Κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ Ν. Μοσχόπουλου (ἀνωτ. σ. 217 ἐξ.), ἀντληθείσας ἐκ τῶν τουρκικῶν πηγῶν, πλὴν τοῦ Βλαδιμηρέσκου καὶ ἄλλων βογιάρων Ρουμάνων, ὁ Ρουμᾶνος ἐπίσκοπος Βουκουρεστίου, ἀπετάθη πρὸς τὸν βαλὴν τοῦ Γιούργεβου Χακῆ πασν, καταφερόμενος κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπαναστατῶν ὡς ἐπιβαλόντων εἰς τὸν ἐγχώριον πληθυσμὸν τὴν συντήρησιν τῶν ἐπαναστατικῶν στρατευμάτων.

⁴ Pouqueville, Histoire de la Regeneration de la Grèce Τ/Α, σ. 131. Γούδας, ἀνωτ. σ. 419. Τ. Gordon, History of the Greek Revolution Τ/Α, σ. 140. Διὰ τὴν διαγωγὴν τοῦ Βλαδιμηρέσκου βλέπε ἀποκαλυπτικὴν ἐκθεσιν τοῦ ἐν Κων/πόλει πρεσβυτοῦ τῆς Αὐστρίας κόμητος Von Litsov πρὸς τὸν Καγκελλάριον Mettler.

Οί Τούρκοι όμως έν τῷ μεταξύ προήλανον,¹ ό δέ Ύψηλάντης, αντιμετωπίζων τὰ γεγονότα, ούχι δυστυχώς κατά τρόπον ρεαλιστικόν, συνεκάλεσεν εις νέαν σύσκεψιν τούς συνεργάτας του, ίνα λάβουν τὰ έκ τών δημιουργηθεισών νέων συνθηκών επιβαλλόμενα μέτρα. Κατά τήν σύσκεψιν ό Όλύμπιος επρότεινε νά επιτεθοῦν κατά τών έκ Βιδινίου προελαυνόντων τουρκικῶν στρατευμάτων πλησίον τῆς Όλτένια, διότι έν περιπτώσει επιτυχίας θά εξηναγκάζοντο τὰ έκ Βουκουρεστίου καί Σιλιστρίας όρμώμενα τουρκικά στρατεύματα νά υποχωρήσουν. Πέραν τούτου επίστευεν ότι, αν οί επαναστάται κατέρθωναν νά καταλάβουν τήν περί τήν Όλτένια περιοχήν, θά επετύγχανον νά εξεγείρουν τούς Ρουμάνους πανδούρους, εύρισκόμενοι δέ πλησίον τών σερβικῶν καί βουλγαρικῶν περιοχῶν, είχαν ελπίδας νά τύχουν καί τῆς συνδρομῆς τών πολεμικῶν ανδρῶν τών χριστιανικῶν εκείνων υποδοῦλων περιοχῶν. Τό σχέδιον όμως ήτο τολμηρόν καί ελαχίστας ελπίδας επιτυχίας παρουσίαζε, διότι αί περιοχαί εκείναι ήσαν πλήρεις τουρκικῶν στρατευμάτων, αἵτινα είχαν παραλύσει πᾶσαν επαναστατικὴν κίνησιν, δι' ό καί ἐγκατελείφθη.

Μετά τὸ πέρας τῆς συσκέψεως ό Νικόλαος Ύψηλάντης μέσω τῶν διαβάσεων τοῦ Κούρτεα Ντέ Άρτζες κατηυθύνθη εις τὸ Ρίμνικ, όπου θά εφθανε καί ό αρχηγός κατά τήν 26 Μαΐου 1821, ό Σάββας με 800 ανδρας διετάχθη νά παραμείνη εις Μερτιτζένι βαρυνόμενος με πολλὰς υποψίας, ό Καραβιάς με τὸν Μακεντόνσκι θά παρέμενον εκεί πλησίον εύρισκόμενοι έν αναμονῇ διαταγῶν, ό δέ Όλύμπιος με έν μέρος τῶν στρατευμάτων του καί με 3 πυροβόλα, εύρισκόμενος μετά τοῦ Φαρμάκη εις Κούρτεα ντέ Άρτζες, αφήνων εκεί τὸν συνεργάτην του με 300 ανδρας, θά κατηυθύνετο με τήν υπόλοιπον δύναμιν εις Ρίμνικ πρὸς συνάντησιν τοῦ αρχηγοῦ.

Ή περαιτέρω εξέλιξις τῶν στρατιωτικῶν πραγμάτων εις τὰ πριγκηπάτα τοῦ Δουνάβεως παρουσιάζετο ως κατωτέρω. Ό Άλέξανδρος Ύψηλάντης τήν 26 Μαΐου επληροφορήθη ἀπὸ τὸν όπλαρχηγὸν Δούκαν ότι ισχυρά τουρκικὴ δύναμις όρμηθεῖσα έκ Βουκουρεστίου επετέθη κατά τῆς μονῆς Νοτσέτουλ, τήν όποιαν υπερησιπίζετο ό όπλαρχηγός Γιάννης Κολοκοτρώνης καί περιεκύκλωσε ταύτην, ένφ' έτέρα φάλαγξ, κινουμένη επί τῆς όδοῦ τῆς άγοῦσης εις Μπράσοβ, απέβλεπεν εις τήν άποκοπήν τῆς υποχωρήσεως τῶν στρατευμάτων. Καί ό μέν Κολοκοτρώνης, άφ' οὔ ήμύνθη σθεναρῶς καί απέκρουσε τὰς επιθέσεις πολυαριθμῶν Τούρκων, βλέπων ματαίαν πᾶσαν περαιτέρω αντί-

nicht υπό χρονολογίαν 15 Αυγούστου 1821, παρά Κλ. Νικολαΐδη, 'Ιστορία τοῦ Έλληνισμοῦ με βάσιν τήν Μακεδονίαν σ. 286.

¹ Liprandi, άνωτ. σ. 429 εξ.

στασιν ἔνεκα τοῦ ὄγκου τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, ἐπωφεληθεὶς τοῦ νυκτερινοῦ σκότους καὶ τῆς ραγδαίας βροχῆς, ἐπέτυχε νὰ ἐξέλθῃ τῆς μονῆς μὲ συντεταγμένας τὰς δυνάμεις καὶ νὰ ἐνωθῇ μὲ τὸν Ὑψηλάντην, ὁ Δούκας ὅμως, φυλάσσων ἐπικαιρὸν στρατηγικὸν σημεῖον καὶ ἐπηρεασθεὶς ἀπὸ τὴν ἀναγκαστικὴν ὑποχώρησιν τοῦ Κολοκοτρώνη, ἐπεδείξατο δειλιὰν καὶ ἐγκατέλειπε τὴν θέσιν του καί, ἀφοῦ ἀνέφερε τὴν τοιαύτην ὑποχώρησιν εἰς τὸν Ὑψηλάντην, ἐξηφανίσθη πρὸς τὰ αὐστριακὰ σύνορα.

Ὁ Ὑψηλάντης κατόπιν τῶν ἀνωτέρω διέταξε σύμπτηξιν τῶν στρατευμάτων του πρὸς Ρίμνικ, τὴν δὲ 31 Μαΐου¹ ὁλόκληρος ἡ δύναμις, πλὴν μερικῶν ἀποσπασμάτων φυλαττόντων ἐπικαίρους στρατηγικὰς θέσεις, διῆλθε τὸν ποταμὸν Ὅλτε μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὸ Ρίμνικ, μικρὰν πόλιν κειμένην εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, πλησίον στενωποῦ ἀγούσης εἰς ὕψηλὰ ὄρη. Εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἀφίχθη καὶ ὁ Μακεντόν² σκι³ ἡγούμενος μικρᾶς δυνάμεως, ἐνταχθεὶς εἰς τὰ στρατεύματα τοῦ Ὑψηλάντη. Κατὰ τὴν πρὸς τὸ Ρίμνικ σύμπτηξιν τῶν ἐλληνικῶν δυνάμεων ὁ Σάββας³ Καμινάρης, ὅστις προηγουμένως εὕρισκετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ὑψηλάντη εἰς Μερτιτζένι, τῇ μεσολαβήσῃ τοῦ Ὁδρίσκι, παρέλαβε τοὺς ἄνδρας του καὶ παρουσιασθεὶς εἰς τὸν Ταχηρ ἄγαν ἐδήλωσεν ὑποταγὴν. Καὶ ὥς νὰ μὴν ἤρκει τοῦτο, συμπράττων μὲ τουρκικὴν δύναμιν ἐπετέθη κατὰ τῆς ὀπισθοφυλακῆς τοῦ Ὑψηλάντη καὶ ἄλλων βραδυπορούντων ἀτάκτων καὶ κατέσφαξε περὶ τοὺς 20 ἄνδρας ἐτέρων 60 πνιγόντων εἰς τὸν Ὅλτε, καθ' ἣν στιγμὴν προσεπάθουν διωκόμενοι νὰ διαβῶν τὸν ποταμόν.

Οἱ Τούρκοι ἐν τῷ μεταξύ ἀπὸ τὸ Βιντὶν καὶ τὴν Νικόπολιν παρηκολούθουν τὴν σύμπτηξιν τῶν ἐλληνικῶν δυνάμεων ἀπὸ ἀποστάσεως 20 βερστίων, προελαύνοντες κατὰ μῆκος τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, ἡ δὲ ἐμπροσθοφυλακὴ ὑπὸ τὸν Κεχαγιάμπεην ἐπλησίαζε πρὸς τὸ Τυργοβίστι.

Τὰ εἰς Ρίμνικ συγκεντρούμενα στρατεύματα τοῦ Ὑψηλάντη κατόπιν τόσων περιπλανήσεων, στερήσεων καὶ ἀτυχημάτων δὲν εὕρισκοντο ἀπὸ ἀπόψεως ἠθικοῦ εἰς ὕψηλὸν ἐπίπεδον. Μόνον ὁ Ἱερὸς Λόχος, ἀποτελούμενος ἀπὸ ἐνθουσιᾶδεις Ἑλλήνας σπουδαστάς, ἐφαίνετο εὐχαριστή-

¹ Liprandi, αὐτόθι σ. 431 ἔξ.

² Ὁ Μακεντόνσκι εἶχε τὴν γνώμην ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ δοθῇ ἡ μάχη εἰς τὸ Δραγκατσάνι, ἀλλὰ νὰ στηθοῦν ἐνέδραι εἰς τοὺς Τούρκους καὶ ἐν γένει νὰ διεξαχθῇ κατὰ τῶν Τούρκων ἄτακτος πόλεμος. Αὐτόθι σ. 433. Τὸ ἴδιον εἰς γενικωτέραν κλίμακα, ὡς γράφω ἀνωτέρω, εἶχε προηγουμένως ὑποστηρίξει ὁ Ὁλύμπιος, ἀλλ' ὁ Ὑψηλάντης, ὑποστράτηγος τακτικοῦ στρατοῦ, ἐκπαιδευθεὶς μὲ ἄλλην μέθοδον καὶ τακτικὴν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ υἱοθετήσῃ τοιαύτας ὑποδείξεις.

³ Ὁ Σάββας Καμινάρης, προδότης τοῦ ἀγῶνος, ἐδολοφονήθη εἰς τὸ Βουκουρέστι ἀργότερον ὑπὸ τῶν Τούρκων συμπράττοντος τοῦ αὐστριακοῦ προξένου Ὁδρίσκι (Liprandi, αὐτόθι σ. 447). Οἱ προδότες εἶναι ἄξιοι τῆς μοίρας τῶν.

μένος, διότι προσήγγιζεν ή ώρα νά συγκρουσθή πρὸς τοὺς Τούρκους.¹ Ἐψαλλον ἀπελευθερωτικά θούρια εις τὰς ὁδοὺς τοῦ Ρίμνικ καὶ τὴν νύκτα τῆς 1 Ἰουνίου μαζὺ μὲ ἄλλα στρατεύματα ἀπεστάλη εις Δραγκατσάνι εις ἀπόστασιν 70 βερστίων ἀπὸ τὸ Ρίμνικ, πλησίον τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ὅλτε. Ὁ Ὑ ψ η λ ά ν τ η ς τὴν 2 Ἰουνίου κατήλθεν ἀπὸ τὸ Ρίμνικ καὶ ἐστάθμευσεν εις χωρίον ἀπέχον 15 βέρστια ἀπὸ τὸ Δραγκατσάνι σκοπῶν νά δοκιμάσῃ τὴν τύχην τῶν ὅπλων. Τὸ χωρίον Δραγκατσάνι κεῖται εις τὸ ἄκρον ἐνὸς ὑψώματος, ἔμπροσθεν καὶ δυτικῶς τοῦ ὁποίου ἐκτείνεται εὐρεῖα κοιλίᾳ περιβαλλομένη ὑπὸ πυκνοῦ δάσους. Ἐκεῖ εἶχε συγκεντρωθῇ ἕν μέρος τῶν Ἑλλήνων επαναστατῶν ὑπὸ ποικίλους ἀρχηγούς, ἄλλαι δὲ δυνάμεις εὕρισκοντο ἐν πορείᾳ πρὸς τὴν κατεϋθύνσιν ταύτην.

Ὁ Ὁ λ ύ μ π ι ο ς, διορισθεὶς γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν δυνάμεων ἐκεῖ, ἐνήργησε ἐπιθεώρησιν. Γνωρίζων δὲ τὸ ὀρμητικὸν τοῦ χαρακτήρος ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιπολαιότητα τοῦ Κ α ρ α β ι ᾱ, ὁ ὁποῖος ἤγειτο τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς ἀποτελουμένης ἀπὸ ἄτακτα στρατεύματα καὶ τὸν Ἰερὸν Λόχον, συνέστησεν, ὅπως ἀποφύγουν νά ἐμπλακοῦν εις μάχην πρὸς τοὺς Τούρκους, ἂν προηγουμένως δὲν συνεκεντρώνοντο ἐκεῖ ὅλαι αἱ δυνάμεις καὶ δὲν ἀφικνεῖτο καὶ ὁ ἴδιος μὲ τοὺς ἄνδρας του, οἵτινες εἶχον ἀναχωρήσει ἀπὸ τὸ Κούρτεα ντὲ Ἀρτζες, καὶ ἐβάδιζον πρὸς τὸ Δραγκατσάνι. Προσέθεσε δὲ ὅτι παρακολουθῶν τὴν κίνησιν τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων προέβλεπεν ὡς λίαν πιθανὴν ἐπιθεσιν τοῦ ὑπὸ τὸν Κ α ρ α φ ε ῆ ς ἱππικοῦ καὶ συνεπῶς ἐθεώρει ἀπαραίτητον νά συμμετάσχουν ὅλα τὰ ἑλληνικὰ επαναστατικὰ σώματα.²

Μετὰ τὰς δοθείσας ἐντολὰς ὁ Ὁ λ ύ μ π ι ο ς ἀνεχώρησε διὰ νά ὀδηγήσῃ τοὺς ἄνδρας του ἀνερχομένους εις 1500 περίπου εις τὸ πεδῖον τῆς ἀναμενομένης μάχης, κατ' οὐσίαν δὲ οὐδεὶς παρέμεινεν ἐκεῖ ὑπεύθυνος ἀρχηγὸς τῶν μέχρι τότε συγκεντρωθεισῶν δυνάμεων, διὰ νά ἔχῃ τὸ γενικὸν πρόσταγμα.

Ὁ Κ α ρ α φ ε ῆ ς ἐν τῷ μεταξύ, ἀρχηγὸς τῆς τουρκικῆς ἐμπροσθοφυλακῆς, ἀποτελουμένης ἀπὸ ἱππεῖς καὶ πεζοὺς τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ δυνάμεως 2500 ἀνδρῶν, μεθ' ὧν συνέπραττον καὶ 200 ντελῆδες (ἄτακτοι ἱππεῖς), προήλασε μέχρι τοῦ δάσους τοῦ Δραγκατσανίου, πλησίον ἐνὸς πυρποληθέντος πανδοχείου, ὅπου καὶ προέβη εις ἐσπευσμένας ὁχυρώσεις ἐν ἀναμονῇ τῆς ἑλληνικῆς ἐπιθέσεως, παρακολουθῶν συνάμα ἐκεῖθεν τὰς κινήσεις τῶν περὶ τὸν Ὁ λ ύ μ π ι ο ν στρατευμάτων.

Ὁ Κ α ρ α β ι ᾱ ς προεπορεύετο τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως μὲ ἐν σώμα

¹ Liprandi, αὐτόθι σ. 431 ἑξ.

² Liprandi, ἄνωτ. σ. 443 ἑξ. Βλέπε καὶ Ἀθ. Γούδα, Θανάσης Καρπενησιώτης κ.λ.π. σ. 445.

ατάκτων, ἠκολούθει ὁ Νικόλαος Ὑψηλάντης καὶ ὁ Κ. Σοῦτσος μετὸν Ἱερὸν Λόχον καὶ εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ὁ Γεώργιος Ὑψηλάντης μετὸ πεζικόν. Οἱ ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ μετὰ τὰ σώματά των παρέμειναν ἐκεῖ πλησίον ἐν ἀναμονῇ ὁδηγίων. Δυστυχῶς, πέραν τῆς ἐλλείψεως ὁργανώσεως, μία ἀτυχὴς μοῖρα κατηύθυνεν ἐξ ὑπαρχῆς τὴν ἐλληνικὴν ἐπανάστασιν εἰς τὰ πριγκηπᾶτα τοῦ Δουνάβεως. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Ὁλυμπίου ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς Καραβιάς, βλέπων τὰς ὑπὸ τοῦ Καραφεῆζ ἀναφθείσας πυρὰς πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ὁχυρωματικῶν ἔργων καὶ ὑπολαβὼν ταύτας ὡς τεκμήριον ἐτοιμαζομένης ὑποχωρήσεως, κατὰ τινὰς δὲ μεθυσθεῖς¹ καὶ ἐπιθυμῶν ἐν τῇ ἐπιπολαιότητί του νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ γέρας μιᾶς εὐκόλου νομιζομένης νίκης, ἐκινήθη πρὸς τὸ παρακείμενον μοναστήριον Σερμπανέστι, ἀποσκοπὼν εἰς τὴν κατάληψιν πλησίον εὐρισκομένης γεφύρας, ἵνα ἀποκλείσῃ τὴν τουρκικὴν ὑποχώρησιν, διατάξας συνάμα τοὺς ἀνδρας του νὰ πυροβολήσουν τοὺς προπορευομένους τοῦ Καραφεῆζ 200 ντελῆδες, χωρὶς νὰ ἐνημερώσῃ περὶ τῶν τοιούτων ἐνεργειῶν του τοὺς ἄλλους ἀρχηγούς τῶν μονάδων, ἵνα λάβουν τὰ ἀναγκαζιόντα μέτρα.

Καὶ οἱ μὲν ντελῆδες ὑπεχώρησαν πρὸ τῶν πυρῶν τῶν ἀνδρῶν τοῦ Καραβιά, ἀλλ' ὁ Καραφεῆζ ἀντιληφθεὶς ὅτι οὐδεμία συνοχὴ δυνάμεων καὶ στρατιωτικὴ διάταξις μάχης ὑπῆρχεν εἰς τὸ ἀντίπαλον στρατόπεδον καὶ ὅτι τὸ κύριον ἐλληνικὸν στράτευμα εὕρισκετο εἰσέτι μακρὰν εἰς τοὺς ἀμπελῶνας, ἐπετέθη δι' ὅλων τῶν δυνάμεων του ἐξαναγκάσας ἐντὸς ὀλίγου τὸν Καραβιὰν νὰ τραπῇ εἰς φυγὴν. Τοιουτοτρόπως οἱ Τοῦρκοι εὐρέθησαν πρὸ τοῦ Ἱεροῦ Λόχου, ἀπέχοντος μόλις ἡμισυ βέρστιον ἀπὸ τῆς ἐλληνικῆς ἐμπροσθοφυλακῆς.

Οἱ Ἱερολοχίται εἶχον σχηματίσει τετράγωνον² δυνάμεως 600 ἀνδρῶν ἐνισχυμένον μετὰ 3 πυροβόλα, ἀντεμετώπισαν δὲ τὴν τουρκικὴν ἐπίθεσιν μετὰ σταθερότητα, τόλμην καὶ θάρρος ἀπαράμιλλον καὶ τελικῶς τόσον διὰ τῶν ὅπλων ὅσον καὶ δι' εὐστόχων βολῶν τοῦ πυροβολικοῦ ἐπέτυχον ν' ἀποκρούσουν τὴν πρώτην ἐπίθεσιν. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως, ἀνασυνταχθέντες ἐντὸς ὀλίγου, ἐνήργησαν νέαν σφοδροτέραν ἐπίθεσιν. Ὁ Ἱερὸς Λόχος μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Καραβιά εὐρέθη μόνος, ἄνευ στηρίγματος, ἄνευ ἐφεδρειῶν. Ὅλοι οἱ Ἱερολοχίται ἦσαν νέοι Ἕλληνες σπουδασταὶ ἐκ Ρουμανίας, Βεσσαραβίας καὶ Ρωσίας, τέκνα τῶν ἐκεῖ ἄλλοτε ἀνθουσῶν ἐλληνικῶν παροικιῶν. Ἐπολέμησαν ἅπαντες ἀνδρείως παρὰ τὴν ἐλλειψὶν στρατιωτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐμπειρίας καὶ ἀντάξιοι τῶν παραδόσεων καὶ τοῦ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ὑπὸ τοῦ ὁποίου κατεῖχοντο, ἐφάνησαν ἄξιοι

¹ Φωτεινός, αὐτόθι σ. 118. Liprandi, αὐτόθι σ. 433 ἔς.

² Liprandi, αὐτόθι σ. 435.

της πατρίδος και των ιδεωδών της ελευθερίας, διά τὰ όποια έμάχοντο, προκαλέσαντες τόν θαυμασμόν τόσον των ευνοϊκώς πρός την επανάστασιν προδιατεθειμένων όσον και των αντιπάλων Τούρκων.¹ Παρά την γενναίαν αντίστασιν οί Τούρκοι, πολυάριθμοι και έμπειροπόλεμοι, διέσπασαν τόν τετράγωνον και ήρχισεν άγών σώμα πρός σώμα μέ μεγάλας άπωλείας των Ίερολοχιτών.

Ό Ό λ ύ μ π ι ο ς εύρίσκετο ήδη έν πορεία πρός τόν Δραγκατσάνι έπί κεφαλής των έμπειροπολέμων άνδρών του. Προεπορεύετο ό ίδιος μέ 60 ίππεις, όταν ήκουσε τόν κρότον των πυροβόλων της διεξαγομένης μάχης και άμέσως άντελήφθη την κατάστασιν, την όποίαν είχε δημιουργήσει ή άσύνητος πρῶξις του Κ α ρ α β ι ᾱ. «*Ανάθεμάτον, είπε, μάς κατέστρεψεν ό Κ α ρ α β ι ᾱ ς*»² και άμέσως εκάλπασε μέ τούς 60 ίππεις του εις τόν πεδίον της μάχης, εύρισκομένης εις τόν τέρμα της, ένθα έπιθεθείς μετά μεγάλης όρμης έπέφερε σύγχυσιν εις τούς Τούρκους και έδωσε τόν καιρόν εις τούς έναπομεινάντας Ίερολοχίτας νά καταφύγουν εις τόν δάσος και νά διασωθούν. Πόσοι εκ των Ίερολοχιτών διεσώθησαν, είναι άγνωστον έλλείψει ασφαλών πηγών. Κατά την μάχην ταύτην έπесαν ήρωϊκώς μαχόμενοι εκ των άξιωματικών έθελοντών του Ίεροϋ Λόχου ό Δ η μ. Σ ο υ τ σ ο ς, ό Γάλλος B o r d i e r από την Τζένοβα και οί περισσότεροι των άξιωματικών μετά της μεγαλυτέρας δυνάμεως των ύπ' αὐτούς νεαρών σπουδαστών. Μόνον 3 Ίερολοχίτας ήχημαλώτισαν οί Τούρκοι ώς και την στρατιωτικήν μουσικήν, την όποίαν είχε δωρήσει ό Ρουμᾶνος Νίκου Ντελέσκου Γκολέσκου. Ό Γεωργάκης Ό λ ύ μ π ι ο ς κατά την αιφνιδιαστικήν και σωτηρίαν διά τούς έναπομεινάντας Ίερολοχίτας έπίθεσίν του άπώλεσεν 11 άνδρας και τόν ίππον του, έτραυματίσθη δέ και ό ίδιος³. «Πάν ό,τι ή άνδρεία, γράφει ξένος συγγραφεύς,⁴ πᾶν ό,τι ό ένθουσιασμός ήδύναντο νά προσφέρουν, έπετέλεσε κατά την ήμέραν εκείνην ό θρυλικός Γεωργάκης Ό λ ύ μ π ι ο ς».

Αὐτήν την άτυχή έκβασιν έσχεν ή μάχη του Δραγκατσανίου.⁵ Την αὐγήν της 6 Ιουνίου έπληροφορήθη ό Ά λ. Ύ ψ η λ ά ν τ η ς τ' άποτελέσματα της μάχης, τὰ όποια τόν συνέτριψαν. Ό Μ α κ ε ν τ ό ν σ κ ι⁶, πού

¹ Μοσχόπουλος, αὐτόθι σ. 221, όπου αί τουρκικαί κρίσεις. Liprandi, αὐτόθι σ. 435, όπου αί κρίσεις του συγγραφέως τούτου καταφερομένου κατά του κινήματος των Ήγεμονιών, του Ύ ψ η λ ά ν τ η ς και των συνεργατών του. Βλέπε και Φωτεινόν, αὐτόθι σ. 435 έξ.

² Liprandi, αὐτόθι σ. 435 έξ.

³ Liprandi, αὐτόθι σ. 435 έξ.

⁴ A. Brofferio, Σελίδες εκ της Έλλην. Έπαναστάσεως σ. 104 έξ.

⁵ Βλέπε παρὰ Νικολαΐδη, άνωτ. σ. 286 έξ., ένθα ή εκθεσις του κόμητος Von Litson εξιστοροῦσα όρισμένα γεγονότα σχετικὰ μέ την μάχην ταύτην.

⁶ Liprandi, αὐτόθι σ. 436 έξ.

εϋρίσκετο εἰς τὸ στρατηγεῖον τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐπαναστάσεως μὲ 16 ἄνδρας, εἰσηγήθη νὰ σπεύσουν μὲ τοὺς ἐναπομείναντας πολεμιστὰς πρὸς συνάντησιν τῶν ἡττηθέντων στρατευμάτων καὶ νὰ λάβουν τὰ ἐκ τῶν περιστάσεων ἐπιβαλλόμενα μέτρα. Μόλις ὅμως ἤρχισαν νὰ κατευθύνονται ἐκεῖ, συνήντησαν τοὺς ὑποχωροῦντας καθ' ὁμάδας καὶ μετ' ὀλίγον ἔφθασαν καὶ οἱ ἀδελφοί του μὲ τὰ ὑπολείμματα τοῦ στρατοῦ. Ἀπελπισθεῖς ἐκ τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως, κατηυθύνθη πρὸς τὸ Ρίμνικ καὶ τελικῶς εἰς τὴν μονὴν Κόζια, ὅπου ἔφθασε τὴν 8ην ἡμέραν. Ἐκεῖ ἀφίχθη καὶ ὁ Γεωργάκης Ὁλύμπιος μὲ τοὺς ἄνδρας του καί, ἀντιλαμβανόμενος ὅτι καθίστατο προβληματικὴ ἡ ἀνασύνταξις τῶν δυνάμεων, συνεβούλευσε τὸν ἀρχηγὸν νὰ διέλθῃ τὰ πλησίον εὑρισκόμενα σύνορα καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Αὐστρίαν. Ὁ ἴδιος ἐδήλωσε ὅτι θὰ μετέβαινε νὰ συναντήσῃ τὸν Καντακουζηνὸν εἰς τὸ Σκουλένι καὶ θὰ προσεπάθει τελικῶς νὰ κατευθυνθῇ εἰς τὴν Βεσσαραβίαν. Ἀπεχωρίσθησαν δακρύνοντες διὰ τὸ ναυάγιον τόσων ἐλπίδων.¹

Ἀφίχθεις δὲ Ὑψηλάντης εἰς τὰ αὐστριακὰ σύνορα τὴν 14 Ἰουνίου 1821² ἀπέστειλε τὸν Λασσάνην ὡς γερμανομαθῇ εἰς τὸ συνοριακὸν λοιμοκαθαρτήριον Ρόττερτουμ, ἵνα ἐπιτύχῃ παρὰ τοῦ συνταγματάρχου Σβίντ τὴν ἄδειαν διελύσεως δι' Αὐστρίας πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Πιστεύσας ὁ ἀρχηγὸς εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ Σβίντ, παρέλαβε τὸν Λασσάνην καὶ τινὰς ἐπιτελεῖς καὶ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Δημήτριος Παλαιόγεβιδης τὴν 15 Ἰουνίου 1821 εἰσῆρχετο εἰς τὸ αὐστριακὸν ἔδαφος, ὅπου ἀντὶ φιλοξενίας καὶ διευκολύνσεως πρὸς διέλευσιν ἐνεκλείσθη εἰς σκοτεινὸν καὶ ὑγρὸν ὑπόγειον τοῦ φρουρίου Μούγκατς. Ἡ ἀνθελληνικὴ πολιτικὴ τοῦ Μέττερνιχ, πολεμίου σφοδροῦ παντὸς ἐθνικοῦ ἀπελευθερωτικοῦ κινήματος ἐν Εὐρώπῃ, ἀλλὰ καὶ παρὰ τὰς περὶ ἀντιθέτου διατάξεις τοῦ διεθνoῦς δικαίου, διότι ἐπρόκειτο περὶ πολιτικῶν φυγάδων, ἀλλὰ καὶ παρὰ τὰ συμφωνηθέντα εἰς Λοῦμπλιν μεταξὺ Ρώσων καὶ Αὐστριακῶν, ὅπως ἐπιτραπῇ ἡ διέλευσις, ἀλλ' ὅχι ἡ σύλληψις καὶ προφυλάκισις τοῦ Ὑψηλάντη, ἐθριάμβευσε. Ἡ Αὐστρία ἐφέρθη χαρακτηριστικῶς σκληρὰ πρὸς τὸν ἀνυχῆσαντα ἀρχηγὸν τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Ὁ Ὁλύμπιος, ἀποχωρισθεὶς τοῦ Ὑψηλάντη εἰς τὸ μοναστήριον Κόζια, ἐπανῆλθεν εἰς Κίμπουλουγκ πρὸς συνάντησιν τῆς συζύγου του καὶ τῶν δύο ἀνηλίκων τέκνων του Ἀλεξάνδρου καὶ Μιλάνου. Ἀποχαιρετίσας μὲ πόνον τὴν οἰκογένειάν του, μὲ τὴν ὑγίαν κλονισμένην

¹ Γούδας, ἀνωτ. Τ/Ε σ. 433. Κατὰ τὰς τουρκικὰς πηγὰς ἡ οἰκογένεια τῶν Ὑψηλάντων, παρασυρθεῖσα εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἐπανάστασιν κατεστράφη, ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ Φαναριῶται ἀπώλεσαν ἀρίστην σταδιοδρομίαν. Μοσχόπουλος, ἀνωτ. σ. 223. Liprandi, αὐτόθι σ. 438.

² Liprandi, αὐτόθι σ. 433.

καί με άνεπούλωτα τραύματα, μετέβη με τούς άνδρας του πρός συνάντησιν του φίλου καί συμπατριώτου του Φαρμάκη, όστις με τώ σώμά του εφύλαττε την στρατηγικήν διάβασιν των Καρπαθίων παρὰ τώ Κούρτεα ντ' Αρτζες. Παρ' όλα τὰ άτυχήματα δέν ειχεν απολέσει τώ ήθικόν του. Η ζωή του εξαίρέτου αὐτοῦ πολεμιστοῦ, όστις άν επέζη του άγώνος της Μολδοβλαχίας θά εξειλισσето εις ένα εκ των επιφανών ήγετών της έλληνικής επαναστάσεως του 1821, ήτο πλήρης άγώνων καί μόχθων. Γνωρίζων καλώς την κατάστασιν των Ήγεμονιων, αιτινες ειχον πλημμυρίσει από τουρκικά στρατεύματα της λiαν ισχυράς τότε Όθωμανικής Αυτοκρατορίας, ειχε μέν αποβάλει πᾶσαν έλπίδα παρατάσεως ενός συστηματικού άγώνος, έπιστευεν όμως ότι μία προσωρινή εκεί παραμονή μερικῶν άτάκτων επαναστατικῶν σωμάτων θ' άπετέλει ένα διαρκή εκνευρισμόν των Τούρκων με επακόλουθα την καθήλωσιν καί άπασχόλησιν εχθρικῶν δυνάμεων, αιτινες άλλως θά ήδύναντο νά δράσουν εις άλλας περιφερείας εναντίον των επαναστατησάντων Έλλήνων.

Μαζύ με τόν Φαρμάκην, διέθετον δύναμιν 800 περίπου πολεμιστών κατά τώ πλείστον έφίπων, οιτινες καί άπετέλουν την μόνην έναπομείναν συγκεκριτημένην δύναμιν του επαναστατικού στρατού των Ήγεμονιων. Με τούς άνδρας αὐτούς καί με την προϋπόθεσιν ότι θά επετύγχανον οι δύο εκ Μακεδονίας άρχηγοί νά ενεργήσουν νέα στρατολογία, άπεφάσισαν νά επιτεθοῦν κατά των τουρκικῶν φρουρῶν.¹ Έκκινήσαντες εκ των ύψωμάτων της Βράντζας κατήλθον καί έπυρπόλησαν την πόλιν Νιάμζ² καί εν μέρει την πόλιν Φολτιτζένι καί εξεδίωξαν τās εκεί τουρκικάς φρουράς μέχρι του Πασκάν, όπου διένειμον επαναστατικάς προκηρύξεις, διά των οποίων διεκήρυττον ότι θά εξακολουθήσουν πολεμούντες τούς Τούρκους καί ότι θά καταλάβουν καί την πόλιν Ρομάν. Έν τούτοις, παρὰ τās καταβληθείσας προσπάθειάς, όχι μόνον νέα στρατολογία δέν επετεύχθη αλλά καί πολλοί πολεμισταί, αὐτόχθονες καί άλλοι σλαβικής καταγωγής, θεωρῶντες ματαίαν πᾶσαν περαιτέρω αντίστασιν, ενεκα των σκληρῶν αντιποινων καί της τρομοκρατίας των Τούρκων κατά του εγχωρίου πληθυσμοῦ, εγκατέλειψαν τόν άγώνα, άπέμειναν δέ μόνον οι παλαιοί άφωσιωμένοι συμπολεμισταί των δύο άρχηγῶν. Κατόπιν της τοιαύτης εξελίξεως των πραγμάτων, βλέπων ό Όλύμπιος ότι πᾶσα έλπίς ώργανωμένης αντιστάσεως εξέλιπεν, μή δυνάμενος δέ νά καταφύγῃ καί ό ίδιος εις την Αυστρίαν, όπου ενεκα των παλαιότερων του αναμίξεων εις τὰ επαναστατικά κινήματα των Σέρβων ίδίως ήτο τελείως ανεπιθύμητος,³ άπεφάσισε μαζί με τόν Φαρμάκην νά κα-

¹ Φιλήμων Τ/Β σ. 200. Ό Φωτεινός, άνωτ. σ. 126, άναβιβάζει την δύναμιν εις 450 άνδρας.

² Επιθεώρησις Τέχνης Τ/Ε 1957, σ. 218 έξ., ενθα ή εκθεσις του Wolf.

³ Liprandi αὐτόθι, σ. 439 έξ.

ταφύγουν εις τὰ ὄρη τῆς Μολδαβίας καὶ νὰ προσπαθήσουν νὰ ἐνωθοῦν μετὰς τὰς δυνάμεις τοῦ πρίγκηπος Καντακουζηνοῦ (αἵτινες ὅμως εἶχον διαλυθῇ εἰς τὴν μάχην παρὰ τὸ Σκουλένι καὶ τοῦτο ἡγνόει ὁ Ὀλύμπιος), ἐὰν δὲ τοῦτο τελικῶς δὲν κατορθοῦτο, διερχόμενοι τὸ λοιμοκαθαρτήριον τοῦ Προῦθου, νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ρώσων κατεχομένην Βεσσαραβίαν.

Ἀφ' οὗ κατέστρεψαν τὰ 3 πυροβόλα, ἄχρηστα διὰ περαιτέρω ἐπιχειρήσεις, κατηυθύνθησαν εἰς τὴν Σινάϊα, ὅπου ὁ Ὀλύμπιος ἐπληροφορήθη ὅτι τοὺς ἀναζητεῖ ὁ σιλιχτάρης τοῦ κεχαγιάμπει ἐπὶ κεφαλῇς ἰσχυρᾶς δυνάμεως, ἐχούσης ὡς σκοπὸν τὴν καταδίωξιν καὶ διάλυσιν τῶν ἐναπομεινάντων ἐπαναστατῶν. Μὲ τὸν Τοῦρκον σιλιχτάρην συνέπραττε καὶ ὁ προδότης χιλιάρχος Σάββας. Ὁ Ὀλύμπιος ἐπέτυχε νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν Σάββα, ὅστις πράγματι, μνήμων παλαιᾶς φιλίας καὶ συνεργασίας μὲ τοὺς δύο ἀρχηγούς, διηκόλυνε τοὺς Ἕλληνας πολεμιστὰς νὰ κατευθυνθοῦν εἰς Μολδαβίαν, παραπλανήσας τοὺς Τούρκους, ἀλλ' ἀνέλαβε καὶ νὰ περιθάλψῃ καὶ ν' ἀποκρύψῃ 20 βαρέως τραυματίας καὶ ἀσθενεῖς Ἕλληνας ἐπαναστάτας.

Τοιοιουτρόπως ὁ Ὀλύμπιος καὶ ὁ Φαρμάκης, παρακάμψαντες τὸ Κίμπουλουργκ καὶ προχωρήσαντες μέσῳ ὁρέων καὶ δασωδῶν ἐκτάσεων πλησίον τῶν αὐστριακῶν συνόρων ἐπέτυχον νὰ εἰσέλθουν εἰς Μολδαβίαν, ἀφ' οὗ συνεκροῦσθησαν νικηφόρως πρὸς τουρκικὸν καταδιωκτικὸν ἀποσπασμα ἐκ 200 Τούρκων πλησίον τῆς Ντόρνα καὶ ἠνώθησαν παρὰ τὰ σύνορα τῆς Μολδαβίας μὲ μικρὰν δύναμιν πολεμιστῶν ὑπὸ τοὺς ὀπλαρχηγούς Δημήτριον καὶ Γιάννη Σίμπα, ἀνελθοῦσης οὕτω τῆς ὅλης δυνάμεως τῶν ἐναπολειφθέντων ἐπαναστατῶν εἰς 900 ἄνδρας.

Μόλις εἰσῆλθον εἰς τὸ ἔδαφος τῆς Μολδαβίας, ὁ Ὀλύμπιος τραυματισμένος ἀπὸ τὴν μάχην τοῦ Δραγκατσανίου, μὲ ἀνεπούλωτα εἰσέτι τὰ τραύματα, ὑποστάς δὲ καὶ τόσας ἄλλας κακουχίας καὶ ἀπαγοιτεύσεις ἡσθένησε βαρέως καὶ παρέμεινε ἐπὶ ἓνα μῆνα κατάκοιτος. Εἰς τὰ ὄρη τῆς Μολδαβίας εὐρισκόμενος ἐπληροφορήθη καὶ τὴν λυπηρὰν εἰδήσιν τῆς καταστροφῆς τῶν δυνάμεων τοῦ Καντακουζηνοῦ εἰς τὸ Σκουλένι. Ἡ εἰδήσις αὕτη ἐπέδρασε δυσμενῶς ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν τοῦ Ὀλυμπίου. Οἱ σλαβικῆς καταγωγῆς καπετανεοί, οἱ μετ' αὐτοῦ συμπράττοντες Στόϊκο καὶ Κίρτζαλη Γκεόργγε μετὰ 300 ἀνδρῶν ἀπεχώρησαν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ αὐστριακὸν ἔδαφος. Τοῦτο ἔσχε δυσμενῆ ἐπίδρασιν εἰς τὸ στράτευμα τοῦ Ὀλυμπίου, ὅστις ὡς παλαιὸς ἀξιωματικὸς τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κυβερνήτην τῆς Βεσσαραβίας Κατακάζην ἐπιστολὴν, μὲ τὴν παράκλησιν, ὅπως διευκολυνθῇ ἡ μετάβασίς του ἐκεῖ. Ἐσκέπτετο νὰ τερματίσῃ τὸν ἀγῶνα κατόπιν τόσων ἀτυχημάτων καὶ ν' ἀποσυρθῇ εἰς Βεσσαραβίαν, ἀλλὰ δὲν ἔλαβεν ἀπάντησιν ἀπὸ τὸν κυβερνήτην.

Εις τὰ όρεινά της Μολδαβίας, παρά την μονήν Σλάτινα, αφίχθη και ό Σέρβος όπλαρχηγός Μ π λ ά ν τ ε ν¹ με 16 ύπολειφθέντας Σέρβους πολεμιστάς, όστις, διασωθείς κατά την μάχην του Σκουλενίου, περιεπλανάτο εις τὰ όρη μέχρι της συναντήσεώς του με τὸ σώμα του Ό λ υ μ π ί ο υ - Φ α ρ μ ά κ η.

Κατά τὸ διαρρευσαν διάστημα ό πασῶς της Βραΐλας,² παρακολουθὼν τὰ γεγονότα, απέστειλεν ενίσχυσιν εις τὸ απόσπασμα του προμνησθέντος σιλιχτάρη, με τὸν όποιον συνέπραττεν ό αυστριακός πράκτωρ W o l f, αποτελουμένην από 600 άνδρας, οιτινες όδεύοντες πρὸς τὸ Φολιτιζένι και τὰς δασώδεις περιοχάς του Κουρνούλοτζι πρὸς ανακάλυψιν του Ό λ υ μ π ί ο υ ως και άλλων διασκορπισμένων επαναστατών, οὐχι μόνον οὐδέν έπέτυχον, αλλά συνεπλάκησαν και με τὰ αυστριακά συνοριακά φυλάκια και ύπεχώρησαν.

Την έπομένην της συμπλοκής αυτής αναγνωριστική δύναμις του Ό λ υ μ π ί ο υ συνηγήθη με απόσπασμα των δυνάμεων του Σιλιχτάρ αγά παρά την μονήν Σλάτινα και έτρεψε τουτο εις φυγήν,³ ενῶ ό Μ π λ ά ν τ ε ν με τούς ευαρίθμους Σέρβους, ενισχυμένος με άνδρας του Ό λ υ μ π ί ο υ, έτρεπεν εις φυγήν παρά τὸ Φολιτιζένι 200 Τούρκους, αλλά και έτερος όπλαρχηγός του Φ α ρ μ ά κ η, ό Γ ε ώ ρ γ ι ο ς Κ ο λ α ο ύ ς, εξηνάγκαζεν εις υποχώρησιν παρά τὸ Τίργκου Νεάμτς και άλλο τουρκικὸν απόσπασμα.

Εις την μονήν Σλάτινα ό Ό λ υ μ π ί ο ς με τούς συνεργάτας του παρέμειναν επί 5 ήμέρας σκεπτόμενοι περί του πρακτέου. Καί ειχον μὲν τρέψει εις φυγήν τὰ τουρκικά καταδιωκτικά αποσπάσματα, αλλά αί κύριαι δυνάμεις του Σ ε λ ή χ πασᾶ, όστις ειχεν αναλάβει την εκκαθάρισιν της Μολδαβίας από τὰ ύπολειμματα των επαναστατών, δὲν ειχον εισέτι έμπλακή εις τὸν άγῶνα. Κατά την γενομένην εκεί σύσκεψιν ό βοϊβόδας Μ π λ ά ν τ ε ν έπρότεινε νά όχυρωθοὺν εις Κρούτσεα, όχυράν τοποθεσίαν, την όποιαν οί Τούρκοι δὲν ήτο ευκόλον νά προσβάλουν, τελικῶς όμως υπερίσχυσεν ή γνώμη του Ό λ υ μ π ί ο υ, όπως, μετασταθμεύοντες εκ της μονής της Σλάτινας, όχυρωθοὺν εις την μονήν του Σέκου, έως ότου κατορθώσουν και διαφύγουν εις την Βεσσαραβίαν, διότι όλόκληρος ή περίεξ περιοχή των όρεινων τούτων τμημάτων της Μολδαβίας εύρίσκετο υπό τὸν έλεγχον των δυνάμεων του Σ ε λ ή χ πασᾶ. Μόλις ανεχώρησαν από την Σλάτιναν, κατέφθασαν εκεί δυνάμεις άνιχνευτικαί των Τούρκων. Ό Φ α ρ μ ά κ η ς, ό Μ π λ ά ν τ ε ν

¹ Ό γενναίος Σέρβος βοϊβόδας Μ π λ ά ν τ ε ν, συνεργάτης των Έλλήνων εις τὸ κίνημα των 'Ηγεμονιών, διέφυγεν άργότερον εις Αυστρίαν. Έκειθεν εισελθὼν εις την πατρίδα του Σερβίαν έδολωφονήθη κατ' εντολήν του Μίλος Όβρένοβιτς. L i p r a n d i, αὐτόθι σ. 447.

² Λάϊος, Έπθ. Τέχνης κ.λ.π. σ. 218 έξ.

³ L i p r a n d i, αὐτόθι σ. 441 έξ.

και άλλοι όπλαρχηγοί έπρότειναν νά έπιτεθοϋν κατά τών Τούρκων άνηχνευτών, άλλ' ό Όλ ύ μ π ι ο ς δέν συγκατετέθη και τελικώς διηυθύνθησαν άπαντες εις τήν μονήν τοϋ Σέκου, όπου εϋρον άρκετά έφόδια πρός διεξαγωγήν τοϋ πολέμου καθώς και οϊνον.

Η ρουμανική μονή τοϋ Σέκου εύρίσκεται επί τοποθεσίας όχυράς, αλλά διά τήν υπεράσπισίν της ως και τής γύρω δεσποζούσης περιοχής άπητοϋντο σημαντικάι δυνάμεις και πυροβολικόν, τό όποϊον οί έπαναστάται δέν διέθετον. "Αν οί Τούρκοι, όπως και συνέβη μετά τινας ήμέρας, κατορθώνον ν' άποκλείσουν τήν μονήν διέξοδον, άγουσαν διά στενης και άποκρήμνου φάραγγος, οί "Ελληνες έπαναστάται ήσαν καταδικασμένοι εις καταστροφήν.¹ Εις τήν μονήν τοϋ Σέκου παραμείναντες επί 5/μερον άνήγειρον όχυρώματα και έμελέτησαν τό σχέδιον άμύνης. Τό μόνον, πού δέν προέβλεψαν, ήτο ή περίπτωσης έγκαταλείψεως τής μονής, όταν θά εύρίσκοντο πρò τών μεγάλων δυνάμεων τοϋ Σ έ λ η χ πασά και ό τρόπος διαφυγής, και αυτό τό λάθος ύπήρξεν μοιραϊον.

Κατά τήν έκτην ήμέραν έπληροφορήθησαν ότι οί Τούρκοι έξελθόντες μέ σημαντικάς δυνάμεις άπό τό Ίάσιον ειχον φθάσει εις τήν πολίχνην Τίργκου Νεάμτζ, εύρισκομένην εις άπόστασιν 6 ώρων άπό τήν μονήν τοϋ Σέκου, και ότι ειχον έξαποστείλει 300 ντελήδες πρòς τήν μονήν διά τήν έξακρίβωσιν τών δυνάμεων και άναγνώρισιν τών θέσεων τών έπαναστατών, μέ τήν έντολήν ν' άποφύγουν, όπως έμπλακοϋν εις μάχην. Φαίνεται ότι οί Τούρκοι δέν έγνώριζον, κατόπιν μάλιστα τής ήττης τών άποσταλέντων άποσπασμάτων διώξεως, τήν δύναμιν τών "Ελλήνων έπαναστατών, πού ειχον καταφύγει εις τά όρη τής Μολδαβίας. Οί άποσταλέντες ντελήδες² ένέπεσαν εις ένέδραν άποσπάσματος τών έπαναστατών ύπό τόν έμπειροπόλεμον όπλαρχηγόν Γεώργιον Κολαούζ, κυκλωθέντες δέ και πανταχόθεν βαλλόμενοι έτράπησαν εις φυγήν πρòς τό Νεάμτζ, σχόντες σημαντικάς άπωλείας. Άπό τούς συλληφθέντας 3 αιχμαλώτους έπληρο-

¹ Ύπεστηρίχθη παρά τινων ιστοριογράφων ότι ό έπίσκοπος Ρομάνο παρεκάλεσε τόν θεοσεβή Όλύμπιον νά προστατεύση τούς θησαυρούς τής μονής άπό τήν τουρκικήν λεηλασίαν, άλλ' ύπάρχει και ή γνώμη ότι ό έπίσκοπος έπαγίδευσεν τόν Όλύμπιον δι' άπατηλάν ένεργειών, ώστε καταστρεφόμενων τών ύπολειμμάτων τών έπαναστατών ν' άπαλλαγ ή τόπος άπό τήν άσκουμένην ύπό τών τουρκικών στρατευμάτων τρομοκρατίαν και λεηλασίαν τοϋ πληθυσμοϋ. Νομίζω όμως ότι αί τοιαύται ύποθέσεις, άναπόδεικτοι άπολύτως, άποτελοϋν δημιουργήματα άστήρικτα τών μεταγενεστέρων ιστοριογράφων. Κατά τήν γνώμην μας έπρόκειτο περί λάθους στρατηγικής τακτικής κατά τήν άμυναν τών ύποχωρούντων και άμυνομένων έπαναστατικών τμημάτων συντελούσης και τής άργοπορίας τοϋ επί μήνα άσθενήσαντος Όλυμπίου, ήτις ήμώδισε τήν διαφυγήν εις Βεσσαραβίαν, πρίν αί τουρκικαί καταδιωκτικαί δυνάμεις κατορθώσουν ν' άνακαλύψουν και νά καταδιώξουν τούς έπαναστάτας, πλημμυρίσαντες έν συνεχεία τήν όρεινήν περιοχήν τής Μολδαβίας μέ άποσπάσματα ισχυρά.

² Liprandi, αὐτόθι σ. 445 έξ.

φορήθησαν οί άμυνόμενοι ότι 6.000 Τούρκοι έβάνδιζον εναντίον των.

Ό Όλ ύ μ π ι ο ς κατόπιν αυτών των πληροφοριών, βλέπων την κατάσταση λίαν δυσμενή, έπρότεινε, όλίγον άργά όμως, νά εγκαταλείψουν την μονήν, άλλ' οί άλλοι όπλαρχηγοί ύπεστήριξαν ότι ήτο άδύνατον νά διαφύγουν διά Μολδαβίας πρós την Βεσσαραβίαν, διότι όλόκληρος ή περιοχή ήδη εύρίσκετο υπό τόν έλεγχον των Τούρκων και μόνον πρós την Αύστριαν ύπήρχε τρόπος διαφυγής, άλλ' ό Όλ ύ μ π ι ο ς επ' ούδενι λόγω έδέχετο νά παραδοθή εις τούς Αύστριακούς ως άνεπιθύμητος. Τότε άντελήφθη τό λάθος, πού διέπραξε, νά έγκλεισθή εις την μονήν Σέκου και δακρύων είπε «*Προτιμώ νά πεθάνω έδω με τό όπλο στό χέρι παρά νά πάω εις την Αύστρία*». Ό πιστός του συμπολεμιστής Φ α ρ μ ά κ η ς και έν συνεχείά και οί άλλοι όπλαρχηγοί εκηρύχθησαν άλληλέγγυοι και όλοι μαζί άπεφάσισαν νά ύπερασπισθούν την μονήν «*μέχρι τελευταίας ρανίδος τοϋ αίματος*», όπως διηγείται ό Ρώσος άξιωματούχος I v a n P e t r o - v i c h L i p r a n d i, εύρισκόμενος τότε εις την Βεσσαραβίαν και έπικοινωνήσας μετά τινα χρόνον με τούς έλαχίστους διαφυγόντας εκείθεν.

Ό Γ ε ώ ρ γ ι ο ς Κ ο λ α ο ύ ζ, παρακολουθών από δεσπόζοντος ύψώματος την κίνησιν των τουρκικών στρατευμάτων, ειδοποίησεν τόν Όλ ύ μ π ι ο ν ότι νέαι τουρκικαι δυνάμεις κατηυθύνοντο πρós την μονήν.¹ Έπρόκειτο περί 600 άνδρων υπό την ήγεσίαν τοϋ Τούρκου χιλιάρχου (μπίμπαση) Μ π ο σ ν ά κ Μ ε χ μ έ τ.² Έξεληθόντες τής μονής οί περισσότεροι των όπλαρχηγών υπό την ήγεσίαν τοϋ Φ α ρ μ ά κ η και καταλαβόντες επικαίρους θέσεις άπεχούσας ήμίσειαν ώραν από τής μονής ύπεδέχθησαν τούς Τούρκους με εύστοχα και σφοδρά πυρά. Η μάχη έξηκολούθησεν επί 2 ώρας, τελικώς όμως εις ένίσχυσιν τής τουρκικής έμπροσθοφυλακής κατέφθασαν και οί Γενίτσαροι και διά νέας έφόδου, την όποιαν παρηκολούθει εκ τοϋ σύνεγγυς και ό πράκτωρ τής Αύστρίας W o l f, ήνάγκασαν τούς Έλληνας νά άρχίσουν συμπτυσσόμενοι αλλά και μαχόμενοι σώμα πρós σώμα, χωρίς νά κατορθούν οι Τούρκοι νά εισέλθουν εις την μονήν, από τās επάλξεις τής όποιας άλλοι όπλαρχηγοί υπό τόν Όλ ύ μ π ι ο ν έβαλλον εύστόχος. Τελικώς ό Φ α ρ μ ά κ η ς κατόρθωσε κανονικώς ύποχωρών νά καταλάβη παρακείμενον δασώδη λόφον, ένθα δέσας τούς ίππους ήρχισε καταιγιστικόν πυρ, άναγκάσας τούς Τούρκους εις ύποχώρησιν. Έπελθούσης τής νυκτός ό Μ π λ ά ν τ ε ν, ό Γ ε ώ ρ γ ι ο ς Κ ο λ α ο ύ ζ και άλλοι πολεμισταί διεσκορπίσθησαν εις τά περίξ, καταφυγόντες εις τά πλησίον αύστριακά σύνορα, άλλ' ό Φ α ρ μ ά κ η ς κατόρθωσε νά εισέλθη εις την μονήν ένωθεις με τόν Όλ ύ μ π ι ο ν.³

¹ L i p r a n d i, αὐτόθι σ. 442 έξ.

² Λάιτοϋ, αὐτόθι σ. 219.

³ Είναι περιέργον πώς εις την έκθεσίν του ό W o l f ούδέν άναγράφει περί τοϋ Ό-

Ἡ ἐναπομένουσα ἤδη δύναμις τῶν Ἑλλήνων πολεμιστῶν ἀνῆρχετο εἰς 352 ἄνδρας μετὰ τῶν ἀρχηγῶν. Κατὰ γενομένην σύσκεψιν ὁ Φαρμάκης, σκληρὸς καὶ πεπειραμένος πολεμιστὴς, ἀνέλαβε νὰ υπερασπισθῇ τὴν κυρίως μονήν, ὁ δὲ Ὀλύμπιος μὲ 7 παλαιούς καὶ πιστοὺς συντρόφους τοῦ κατέλαβεν ὑπερκείμενον τῶν τοίχων τῆς μονῆς πυργίσκον, ὁ ὅποιος παρεῖχε τὴν δυνατότητα ἐπικαίρου ἀμύνης καὶ εὐστόχων πυροβολισμῶν. Ἐκεῖ συνεκέντρωσε ἀνάλογα πυρομαχικὰ καὶ βαρέλια πυρίτιδος καὶ ἀνέμενε τὴν νέαν ἐπίθεσιν τῶν Τούρκων. Τὴν ἐπομένην οἱ Τοῦρκοι περιεκύκλωσαν τὴν μονήν, τοποθετήσαντες δὲ ἐν πυροβόλον ἤρχισαν νὰ βάλλουν κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν. Ἡ μάχη ἐγενικεύθη. Οἱ ἀρχηγοὶ εἶχον τοποθετήσῃ τοὺς ἄνδρας τῶν εἰς καταλλήλους καὶ ἐπικαίρους θέσεις καὶ ἤνοιξαν καταστρεπτικὸν πῦρ κατὰ τῶν ἐπιτιθεμένων. Κατὰ τὴν διάρκειαν ὅμως τῆς μάχης, ἐξ αἰτίας τῶν βυσμάτων τοῦ πυροβόλου, ἀνεφλέγησαν ξηρὰ χόρτα καὶ καλάμια εὐρισκόμενα εἰς τὴν βάσιν τοῦ πυργίσκου ἔνθα ἡμόνετο γενναίως ὁ Ὀλύμπιος.¹ Ἀρχικῶς, οὐδεὶς ἔδωσε σημασίαν εἰς τὴν πυράν, διότι ἅπαντες ἡσχοιοῦντο πυρετωδῶς μὲ τὴν ἐν ἐξελίξει εὐρισκομένην μάχην. Συντόμως ὅμως τὸ πῦρ ἔλαβε μεγάλας διαστάσεις καὶ ἡ κατάσβεσίς του καθίστατο προβληματικὴ. Τοῦτο, ταχέως ἐπεκτεινόμενον, μετεδόθη εἰς τὴν γωνίαν τοῦ πυργίσκου, ἔνθα ἐμάχετο ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος μὲ τοὺς 7 συντρόφους του, ἡ κλίμαξ τοῦ πυργίσκου κατέρρευσε φλεγόμενη καὶ ἡ πυρκαϊὰ μετεδόθη καὶ εἰς τὴν στέγην περιβαλοῦσα ἐντὸς ὀλίγου ὀλόκληρον τὸν πυργίσκον. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην οἱ Τοῦρκοι ἤσκουν μεγάλην πίεσιν ἐπὶ τοῦ μοναστηρίου ὀλοκλήρου, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐμάχοντο ἀπεγνωσμένως διὰ τὴν ἀπόκρουσιν τῆς ἐπιθέσεως. Ὁ Γεωργάκης μέσα εἰς τὸν πυρετὸν τῆς μάχης ἀτελήθη τὴν τραγικὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν περιέστη. Ἐὰν ἐτόλμα νὰ πηδήσῃ ἐκ τῶν ἐπάλξεων ἢ τῶν παραθύρων τοῦ πυργίσκου, θά ἐφονεύετο μετὰ τῶν συντρόφων του ἀσφαλῶς ὑπὸ τῶν πλησιέστερα ἐπιτιθεμένων Τούρκων, χωρὶς νὰ προκύψῃ ὄφελος ὑπὲρ τοῦ διεξαγομένου ἀγῶνος. Ἐὰν ἔμενε εἰς τὸν πυργίσκον θά ἐκαίετο, ἀλλὰ καὶ τυχὸν διαφεύγων θά συνελαμβάνετο προφανῶς αἰχμάλωτος ὑπὸ τῶν Τούρκων. Τοιοῦτοτρόπως ὁ πολεμιστὴς αὐτὸς ἐπροτίμησε τὸν τραγικώτερον ἀλλ' ἥρωϊκώτερον θάνατον. Καθ' ἣν στιγμὴν αἱ φλόγες περιέζωσαν πανταχόθεν τὸν πυργίσκον² καὶ οἱ σύντροφοὶ τοῦ ἐπολέμου λυσσωδῶς κατὰ τῶν ἀγρίως ἐπιτιθεμένων Τούρκων, ἔξεσε

λύμπιου. ἴσως διότι τὴν ἐπομένην τῆς ἀφίξεως καὶ ἄλλων Τουρκικῶν δυνάμεων, ὅτε ἐγενικεύθησαν αἱ μάχαι, ὁ Ὀλύμπιος, ὡς γράφω περαιτέρω, εὗρεν ἐνδοξον ἀλλὰ τραγικὸν θάνατον.

¹ Liprandi, αὐτόθι σ. 442 ἔξ.

² Ὁ Liprandi, αὐτόθι σ. 442 ἔξ. προσθέτει ὅτι «ἐλάχιστοι ἦκουσαν τὰς φωνὰς τοῦ Ὀλυμπίου ἐκ τοῦ φλεγομένου πύργου».

πύρ εις τὰ βαρέλια τής πυρίτιδος και άνατιναχθείς εις τόν άέρα μετά τών συντρόφων του παρεδόθη εις την άθανασίαν τής ιστορίας, όπως ήρμοζε εις γενναίους ήγήτορας. "Όταν την έσπέραν έληξεν ή μάχη, εις τὰ έρείπια του πυργίσκου εύρέθησαν 8 πτώματα. Του 'Ο λ υ μ π ί ο υ ειχε καή τὸ άνω μέρος τής κεφαλής τὸ άριστερόν του θώρακος και ὁ εις πούς.¹

Αυτή υπήρξεν ή δρᾶσις του γενναίου τούτου τέκνου τής Μακεδονίας κατά την επανάστασιν του 1821 εις τὰ πριγκηπάτα του Δουνάβεως. Αί μεγάλοι του υπηρεσίαι πρὸς την πατρίδα, ή συμμετοχή του εις τὰς άπελευθερωτικὰς επαναστάσεις των Σέρβων και έν τέλει ὁ τραγικός άλλ' ήρωϊκός του θάνατος έδίδεξαν εις τούς μεταγενεστέρους ότι μόνον με τοιαύτας θυσίας κατακτάται ή έλευθερία. "Όλοι οί άσχοληθέντες με τὸν 'Ο λ υ μ π ί ο ν² επήνεσαν τὸν άνδρειον αὐτὸν πολεμιστήν, του όποιου όλόκληρος ή ζωή έστάθη υπόδειγμα φιλοπατρίας, πίστεως και έθελουσίας.

Μετά τὸν θάνατον του 'Ο λ υ μ π ί ο υ την άρχηγίαν των έναπομεινάντων 'Ελλήνων επαναστατῶν ανέλαβεν ὁ Φ α ρ μ ά κ η ς διατάξας σκληράν άμυναν μέχρις έσχάτων³. Οί Τούρκοι, ένισχυθέντες διά νέων δυνάμεων εκ 1500 άνδρων, ήρξαντο νέας επιθέσεως κατά μέτωπον, άφ' οὗ προηγουμένως επέτυχον νά καταστρέψουν την πύλην τής μονής. 'Ο Φ α ρ μ ά κ η ς έν τούτοις κατώρθωσε με τούς άνδρας του νά κλείση την πύλην χρησιμοποίησας τὰ πτώματα των φονευθέντων ίππων. Τοιουτοτρόπως τετραήμερος άγών των Τούρκων δέν επέφερεν άποτελέσματα.

¹ Αὐτόθι σ. 443 έξ.

² Διά τὸν 'Ο λ υ μ π ί ο ν έγραψαν οί Σέρβοι I. Djordjevic εις Mostarska Mala Biblioteka 1903, ὁ Costa Milutinovic έν Δελτίῳ 'Ιστ. και 'Εθνολ. 'Εταιρείας T/XV/1961, ὁ Ρουμάνος N. Jorga εις Anale Academici XXVI, ὁ 'Αν. Γούδας εις Παραλλήλους Βίους T/E, ὁ I. Φιλήμων, Δοκ. 'Ιστ. T/B, ὁ Σπύρος Μελάς, 'Ημερ. Δυτ. Μακεδονίας 1934, ὁ Μιχ. Λάσκαρης, 'Ελληνες και Σέρβοι εις τούς άπελευθερωτικούς άγῶνας 1936, ὁ I. Βασδραβέλλης, οί Μακεδόνες εις τούς άγῶνας τής ανεξαρτησίας, 1950 και ὁ Ivan Petrovic Liprandi εις Istoria, Rominei T/S/1962. 'Η σύζυγος του 'Ο λ υ μ π ί ο υ Σ τ ά ν α, θυγάτηρ του Σέρβου R o d o ν a και χήρα του Σέρβου βεοβόδα και έθνικου άγωνιστου Β έ λ κ ο Π έ τ ρ ο β ι τ σ, ειχε δωρήσει υπέρ του ελληνικου άγῶνος 5.000 χρυσά φλωρία. Είχεν αποσταλή υπό του 'Ο λ υ μ π ί ο υ μετά τὸν 'Ελληνας έμπόρου Χατζηγιαννούση εις Βεσσαραβίαν, ίνα αποφύγη τὰ δεινὰ του πολέμου. 'Ο Liprandi ισχυρίζεται ότι εις Βεσσαραβίαν εύρισκομένη ειχε νυμφευθή κάποιον Σ τ έ ρ γ ι ο ν. Τούτο όμως έξ ουδέμιας άλλης πηγής επιβεβαιούται. 'Αντιθέτως έχομεν σαφείς πληροφορίας ότι με τὸν 'Ο λ υ μ π ί ο ν είχαν άποκτήσει 3 τέκνα, τὸν 'Α λ έ ξ α ν δ ρ ο ν, Μ ι λ ᾶ ν ο ν και Ε υ φ ρ ο σ ύ ν ν η ν. Τὰ δύο άρρενα, άφιχθέντα άργότερον μετά τής μητρός των εις την 'Ελλάδα, διωρίσθησαν επί βασιλέως 'Ο θ ω ν ο ς άνθυπολοχαγοί τής τιμής άνευ μισθοῦ. 'Η Σ τ ά ν α απέθανε εις 'Αθήνας τὸ έτος 1849, ή δέ οικογένεια υπέφερεν από παντοειδείς στερήσεις. 'Εφημερίς «Χρόνος» 28 Μαρτίου 1845. Βλέπε και Μιχ. Λάσκαρης, 'Ελληνες και Σέρβοι άνωτ. σ. 37 έξ.

³ Liprandi, αὐτόθι σ. 443. Λάιος, αὐτόθι σ. 220.

Τὴν δωδεκάτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς πολιορκίας τῆς μονῆς οἱ ἄνδρες τοῦ Φαρμάκη διευθυνόμενοι ἀπὸ ψυχραίμων καὶ ἔμπειρον πολεμιστὴν, διαρκῶς μαχόμενοι καὶ ἀποκρούοντες ἁλλεπαλλήλους τουρκικὰς ἐπιθέσεις 3.000 καὶ πλέον Τούρκων ἐνισχυμένων διὰ πυροβολικοῦ ἀλλὰ καὶ ὑφιστάμενοι ἀπωλείας, ἦσαν ἀπολύτως κύριοι τῆς μονῆς καὶ τὸ ἡθικὸν τῶν παρέμεινεν ἄκαμπτον.

Τὴν 13ην ἡμέραν καὶ περὶ ὥραν 8ην πρωϊνὴν ἡ μάχη ἐπανελήφθη με σφοδρότητα. Εἰς Τοῦρκος ἀξιωματικὸς σηματοφόρος ἐπὶ κεφαλῆς 100 γενιτσάρων ἐπετέθη κατὰ τῆς πύλης τῆς μονῆς, τῆς ὁποίας τὸ ἄνω μέρος δὲν εἶχε φραχθῇ ἀπὸ τὰ πτώματα τῶν ἵππων. Τοὺς ἐπιτεθέντας ὑπεδέχθησαν οἱ ἀμυνόμενοι με τὸσον δραστικὸν καὶ εὐστοχον πῦρ, ὥστε τοὺς ἐξηνάγκασαν νὰ τραποῦν εἰς φυγὴν, ἐγκαταλείψαντας πρὸ τῆς πύλης 72 γενιτσάρους νεκρούς, μόλις διασωθέντος τοῦ ἀξιωματικοῦ σηματοφόρου. Κατόπιν τοῦ δυσμενοῦς τούτου ἀποτελέσματος καὶ τῆς ἐφόδου ταύτης οἱ Τοῦρκοι ἀπέστειλαν τὸν ἀκολουθοῦντα τὰ στρατεύματά των Αὐστριακὸν πράκτορα Wolf, ἵνα ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν με τοὺς πολιορκουμένους. Ἀφ' οὗ κατέπαυσαν τὰ πυρὰ ἐκατέρωθεν, ἐξῆλθε τῆς μονῆς ὁ Φαρμάκης καὶ ἐξήτησεν ἀπὸ τὸν Wolf νὰ ἐπιτραπῇ ἡ ἀναχώρησις τοῦ σώματός του ἀπὸ τὴν μονήν, ἄλλως ἢτο ἠναγκασμένος νὰ φονεῦσῃ (νὰ στρώσῃ κάτω, διαλαμβάνει ἡ ἔκθεσις) ἀκόμη περισσότερους Τοῦρκους. Ὡς τελευταῖον αἰτημά του ὁ Φαρμάκης προέβαλε ν' ἀφεθοῦν ἐλευθέρου νὰ τραποῦν πρὸς τὰ αὐστριακὰ σύνορα, ὅπου θὰ κατέθεταν τὰ ὅπλα καὶ θὰ ἐξήτουν καταφύγιον εἰς τὸ αὐστριακὸν ἔδαφος, ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐδέχθησαν τὰς προτάσεις ταύτας.¹

Οἱ Τοῦρκοι ἐπέισθησαν δι' ἄλλην μίαν φοράν, γράφει ὁ Wolf, ὅτι «εἶχαν μπροστά τους ἄνδρας πραγματικούς» καὶ ἀπεφάσισαν νὰ συγκαλέσουν συμβούλιον τῶν ἡγηγτόρων παρισταμένου καὶ τοῦ Αὐστριακοῦ πράκτορος. Ἐκεῖ ἐλέχθησαν καὶ συνεζητήθησαν «πολλὰ τὰ ἀνόητα καὶ τίποτα τὸ μωλωμένο», συνεχίζει ὁ Wolf εἰς τὴν ἔκθεσίν του, ἀλλὰ ἡ λήψις ὀριστικῆς ἀποφάσεως ἀνεβλήθη, διότι ἔφθασεν ἡ εἰδησις ὅτι τὴν ἐπομένην θ' ἀφικνεῖτο ὁ Σεληχ πασᾶς με 4.000 ἄνδρες καὶ 4 πυροβόλα.² Πράγματι τὴν ἐπομένην ἀφίχθη ὁ Σεληχ πασᾶς καὶ τοιοῦτοτρόπως 7.000 Τοῦρκοι με ἰσχυρὸν πυροβολικὸν εὐρίσκοντο ἀντιμέτωποι τοῦ Φαρμάκη μὴ διαθέτοντος πλέον δύναμιν μεγαλυτέραν τῶν 235 πολεμιστῶν, ἐξ ὧν πολλοὶ τραυματίαι, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἀρχηγός, ὅστις ἔφερε πλείστα τραύματα εἰς σημεῖον, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ ἱππεύσῃ μόνος του. Φαινόμενον ἡρώων

¹ Λάιος, αὐτόθι σ. 220 ἐξ., ὅπου ἡ ἔκθεσις Wolf.

² Ο Wolf, αὐτόθι σ. 220, γράφει περὶ 2 πυροβόλων, ἐνθ' ὁ Liprandi, αὐτόθι σ. 443, περὶ 4.

από τὰ σπάνια εις τήν ιστορίαν του άγώνος τής Έλληνικής ανεξαρτησίας. Τήν επομένην τής αφίξεως του Τούρκου στρατηγού με τās νέας δυνάμεις ήρξατο γενική επίθεσις όλων των δυνάμεων, συνοδευομένη υπό σφοδρού βομβαρδισμού. Οί Τούρκοι από όλας τās πλευράς επιτιθέμενοι επλησίασαν προς τήν πύλην, ένθαρρυνθέντες εκ του ότι οί πολιορκούμενοι είχαν παύσει πυροβολούντες. Έπρόκειτο όμως περί στρατηγήματος του Φαρμάκη, διότι μόλις έφθασαν πρό τής πύλης, τους υπεδέχθη αίφνιδιαστικόν πυρ, αί δε άπώλειαι υπήρξαν σοβαραί. Ό Φαρμάκης, έπωφεληθείς τής επικρατησάσης αναταραχής, έτέθη επί κεφαλής 160 πολεμιστών του και έξελεθών τής μονής ενήργησεν αίφνιδιαστικήν έφοδον με άποτέλεσμα νά προξενήση μεγάλην φθοράν εις τους Τούρκους και νά αφαιρέση και μίαν σημαίαν.

Παρ' όλα τὰ άνδραγαθήματα ταυτα των εκκλείστων υπό τήν λαμπράν ήγεσίαν του Φαρμάκη, τὰ πράγματα είχαν χειροτερεύσει διά τους Έλληνας πολεμιστάς. Τά τρόφιμα είχαν εξαντληθή και τὸ μόνον, πού είχεν άπομείνει, ήσαν ό οίνος και αί σάρκες από τὰ πτώματα των ίπων, από τās όποιās ήρχισαν νά τρώγουν οί υπερασπισται τής μονής. Υπάρχει δε και μία πληροφορία ότι ό Ρουμάνος ήγούμενος τής μονής του Σέκου έπρόδωσε τὸ ύδραγωγείον εις τους Τούρκους και «ή δίψα έστενοχώρησε φοβερά τους πολιορκουμένους»¹. Οί Τούρκοι ενήργησαν και άλλην έφοδον τήν ίδίαν ήμέραν, άλλ' άπώλεσαν 400 άνδρας και 2 σημαίās, άπελπισθέντες δε ότι θά κατελάβανον τήν μονήν εξ εφόδου ήρχισαν νά κατασκευάζουν κλίμακας διά νά ανέλθουν διά των μερών του περιτειχίσματος, πού είχε καταστραφή εκ του βομβαρδισμού του πυροβολικού.

Με ποίαν μάχην του άγώνος τής ανεξαρτησίας πρέπει νά συγκρίνωμεν τήν μεγαλειώδη άμυναν τής μονής του Σέκου; Μόνον εις τήν πολιορκίαν του Μεσολογγίου και τής Ναούσης συναντᾷ κανείς παρομοίους ήρωϊσμούς, αλλά πόσοι ήσαν εκεί οί πολιορκούμενοι; Έδω μία δράξ ήρωϊκῶν πολεμιστών αποφασισμένων ν' αποθάνουν, έχοντας επί κεφαλής αδάμαστον ήγέτην κατέπληξαν τους Τούρκους και τους έχθρους τότε τής επαναστατημένης Έλλάδος Αυστριακούς αλλά και τὸν Ρῶσον συγγραφέα L i p r a n d i, πού δέν ήτο εύνοϊκῶς διαθεθειμένος διά τὸν άγῶνα εκείνον, τρέφων μίτος άσπονδον διά τὸν Γεωργάκη ν Όλύμπιον, τὸν Ύψηλάντην και άλλους, δι' άγνώστους λόγους. Παρ' όλα αυτὰ τήν άμυναν του Φαρμάκη ήναγκάσθη νά εξυμνήση εις τήν εκθεσίν του προς τὸν Ρῶσον Κυβερνήτην τής Βεσσαραβίας Κατακάζη ν.

¹ Τήν πληροφορίαν αναγράφει ό Φωτεινός, αὐτόθι σ. 126 έξ., εὑρισκόμενος κατά τήν επανάστασιν εις τās Ήγεμονιάς. Ό L i p r a n d i και ό W o l f οὐδέν αναφέρουν εις τās εκθέσεις των.

Ὁ Σελήχ πασᾶς κατόπιν τῶν σημειωθείσων νέων μεγάλων ἀπωλειῶν ἐσκέφθη νὰ ἐνεργήσῃ δολίως, συνεργασθεὶς πρὸς τοῦτο στενῶς μὲ τὸν Wolf. Ἡ φιλοτιμία του εἶχε θιγῇ, αἱ τουρκικαὶ ἀπώλειαι ὑπερέβαινον πάντα ὑπολογισμὸν καὶ ἡ ἄρπαγὴ 3 σημαίων ἐθεωρήθη ἐξευτελιστική. Ὁ Βόλφ μὲ μερικοὺς Τούρκους ἀπεσταλμένους ἐπλησίασαν τὴν μονὴν, ἐξήτησαν τὴν κατάπαυσιν τοῦ πυρὸς¹ καὶ συνομιλίαν μὲ τὸν Φαρμάκην. Ἀνεκοίνωσαν εἰς αὐτὸν ὅτι ὁ σουλτᾶνος ἐξέδωκε φερμάνιον, διὰ τοῦ ὁποίου ἀπένειμε συγγνώμην καὶ ἄμνηστίαν εἰς τοὺς πολιορκουμένους πολεμιστάς, ἀρκεῖ νὰ καταθέσουν τὰ ὅπλα, δυνάμενοι ἐν συνεχείᾳ ν' ἀναχωρήσουν, ὅπου ἕκαστος προετίμα. Τὴν ἔκδοσιν τοῦ φερμανίου ἐπεβεβαίωσεν ὁ Wolf, *ἔπειθ' ὅτι πρᾶγματι ἀφίχθη φερμάνιον καὶ ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ ἐξακολουθήσουν πολεμοῦντες καὶ χύνοντες ἀδίκως τὸ αἷμα των, ἕκαστος δὲ εἶναι ἐλεύθερος νὰ φύγῃ εἰς τὴν Ρωσίαν ἢ τὴν Αὐστρίαν ἢ νὰ μείνῃ μὲ τοὺς Τούρκους*. Ταυτοχρόνως εἰς Τούρκος ὑπάλληλος ἀνέγνωσε τὸ πλαστὸν σουλτανικὸν φερμάνιον, τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποίου ἐπιβεβαίωσε δι' ἄλλην μία φορὰν ὁ Βόλφ, συμβουλευσας τὸν Φαρμάκην νὰ παραδοθῇ.

Ὁ Φαρμάκης κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἐπιστήμων δηλώσεων τῶν Τούρκων καὶ τοῦ Αὐστριακοῦ πράκτορος ἐπείσθη δηλώσας ὅτι εἶναι διατεθειμένος ν' ἀποδεχθῇ τοὺς προτεινομένους ὅρους, ἀφ' οὗ ἀπομακρυνθῇ προηγουμένως ὁ ὄγκος τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων, παραμενόντων μόνον 1000 ἀνδρῶν, ἀλλὰ τὸσον ὁ Wolf ὅσον καὶ ὁ Τούρκος ὑπάλληλος, ποὺ ἀνέγνωσε τὸ φερμάνιον, ἀντέκρουσαν τὰς ἀπατήσεις τοῦ Φαρμάκης βεβαιοῦντες ὅτι ὁ φόβος εἶναι ἀβάσιμος καὶ *«ὅτι ἐφ' ὅσον οἱ Ἕλληνες δὲν ἐμπιστεύονται εἰς τοὺς Τούρκους στρατιωτικούς, ποὺ ἀνήκουν εἰς τὸν σουλτᾶνον, καθὼς καὶ εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ Βόλφ ὡς πράκτορος τῆς Αὐστρίας, μεσολαβητοῦ καὶ ἐγγυητοῦ, τότε πῶς εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ πιστευτὸς ὁ Φαρμάκης, τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἄνδρες του δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο εἰμὴ ἐπαναστάται καὶ πιθανῶς λησται ἀλλὰ καὶ ποῖος δύναται νὰ ἐγγυηθῇ ὅτι, ἀντὶ νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν Ρωσίαν ἢ τὴν Αὐστρίαν, δὲν θὰ διασκορπισθοῦν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, διὰ ν' ἀρχίσουν ἐκ νέου νὰ λεηλατοῦν αὐξανόμενοι καὶ πάλιν;»*.

Τὰ ἐπιχειρήματα αὐτὰ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι τὴν τήρησιν τῶν ὑποσχέσεων ἠγγυήθη ὁ παριστάμενος Wolf² ὥς καὶ διάφοροι ἄλλαι ἀπατηλαὶ ὑποσχέσεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ *«πῶς εἰς στρατηγὸς εἰς τὴν Αὐστρίαν κρατεῖ τὸν λόγον του ἐπομένως καὶ εἰς πασᾶς»*, κατέπεισαν τελικῶς τὸν

¹ Λάϊος, αὐτόθι σ. 220 ἐξ.

² Liprandi, αὐτόθι σ. 444 ἐξ.

³ Liprandi, αὐτόθι σ. 445 ἐξ. Λάϊος, αὐτόθι σ. 220 ἐξ.

Φ α ρ μ á κ η ν, σκεπτόμενον τήν δεινήν θέσιν, εις τήν όποίαν είχε περιπέσει, πανταχόθεν κυκλωμένος, τραυματισμένος· ό ίδιος, άνευ τροφίμων και με έλλειψιν πυρομαχικών, τά όποια είχαν εξαντληθή κατόπιν 14 ήμερών συνεχών μαχών, ν' άποφασίση τήν πρωϊαν τής έπομένης ήμέρας νά καταθέση τά όπλα.

Οί προταθέντες όμως όροι υπό τών Τούρκων, τούς όποίους ό Φ α ρ μ á κ η ς άνεκοίνωσεν εις τούς έγκλειστους εις τήν μονήν του Σέκου συμπολεμιστάς του, δέν ήρεσαν εις τούς περισσοτέρους εξ αυτών. Άνδρες σκληροί και ριψοκίνδυνοι οί πλείστοι εξ αυτών, παλαιοί κλέφτες τής Βορείου Έλλάδος, κατá τó πλείστον σύντροφοι του Ό λ υ μ π ί ο υ και του Φ α ρ μ á κ η από έτών, ως και άλλοι τινές πολεμιστάι εκ τών χριστιανικών Βαλκανικών χωρών, γνωρίζοντες καλώς τήν δολιότητα τών Τούρκων, ύποπτεύοντο τás δελεαστικάς ταύτας προτάσεις και επέμενον νά εξέλθουν αιφνιδιαστικώς τής μονής τήν ιδίαν νύκτα, νά τραπούν πρòς τήν κατεύθυνσιν του παρακειμένου δάσους και νά προσπαθήσουν νά διαφύγουν εις τήν Αυστριάν.

Ό άρχηγός Φ α ρ μ á κ η ς ειχεν άρχίσει ν' άμφιταλαντεύεται. Ήτο τραυματισμένος εις διάφορα μέρη του σώματός του και μετά δυσκολίας συγκρατούμενος από άνδρας του ήδύνατο νά ίππεύση. Εις τήν κρίσιμόν εκείνην στιγμήν έλαβε τόν λόγον ό όπλαρχηγός Γ ε ώ ρ γ ι ο ς Κ ο υ μ α ν έ τ ς, ό όποιος ύπεστήριξεν ότι έπρεπε νά συνθηκολογήσουν, καθ' όσον εξ αιτίας του W o l f, που παρίστατο εις τás διαπραγματεύσεις και ειχεν έγγυηθή τήν τήρησιν τών όρων, και άν ακόμη οί έγκλειστοι πολεμιστάι θά έπετύγχανον νά διαφύγουν εις τήν Αυστριάν, δέν θά έγέγοντο εκεί δεκτοί, αλλά θά εξέδιδοντο εις τήν Τουρκίαν ως άνθρωποι, οί όποιοι, ένφ συνεφώνησαν προηγουμένως νά παραδοθούν, κατεπάτησαν τήν έγγύησιν του W o l f και τήν επελθούσαν συμφωνίαν. Παραδιδόμενοι συνεπώς εις τήν Τουρκίαν εκ μέρους τής Αυστρίας, ουδεμίαν θά ειχον έλπίδα επί τής επικεικίας τών Τούρκων. Ή συζήτησις παρετάθη μέχρι τών πρωϊνών ώρών, ή πρότασις του Κ ο υ μ α ν έ τ ς έγένετο δεκτη από τó ήμισυ τών άνδρών, εις τούς όποίους προσεχώρησεν έπειτα και ό Φ α ρ μ á κ η ς. "Όταν «ήλθεν ή αύγή», γράφει ό L i p r a n d i,¹ ήτο δύσκολον πλέον νά συζητήσουν, άφέθησαν εις τήν θέλησιν τής άδυσωπήτου μοίρας, ή όποία άνέμενεν αυτούς τούς γενναίους.

Οί Τούρκοι έφερον τήν πρωϊαν άμάξας, όπου έτοποθετήθησαν τά όπλα, τά όποια μετεφέρθησαν πλησίον τής σκηνής του πασά. Έν συνεχείä εξήλθε και ό Φ α ρ μ á κ η ς όπλισμένος, συνοδευόμενος από 18 έπιτελείς του. Έκλήθη άμέσως εις τó στρατηγείον του Σ ε λ ή χ πασά· μόλις όμως κατá τήν έξοδον άπεμακρύνθη όλίγον, ή σπάθη κατεσχέθη, αί χείρες αυτού, τών

¹ L i p r a n d i, αὐτόθι σ. 445 εξ.

2 όπλαρχηγών του και τών έπιτελών έδέθησαν και έτέθησαν υπό τήν φύλαξιν πολυαρίθμου φρουράς τουρκικής. Ταυτοχρόνως οί Τούρκοι άλαλάζοντες ώς έκ συνθήματος, ώρμησαν εις τήν μονήν και ήρχισαν να κατακρεουργούν τούς πολεμιστάς. Οί δυστυχείς αυτοί, εις πείσμα τής δεινής των θέσεως, όπλα, τραυματισμένοι, ήμύνοντο με ό,τι εύρισκον πρόχειρον. Τά θύματα τής δολιότητος τού Σε λ ή χ πασά και ιδίως τού Wolf, σφαζόμενα και στραγγαλιζόμενα, προέβαλον αντίστασιν μυθιστορηματικήν, τήν όποιαν διδει εις τούς ανθρώπους μία υπερτάτη προσπάθεια διαφυγής ενός τοιούτου σκληρού θανάτου από ανάνδρους δολοφόνους, και κατώρθωσαν μόνον με τάς νευρώδεις χειράς των να φονεύσουν εκεί περι τούς 40 Τούρκους¹. Τρείς μάλιστα έκ των πολεμιστών, άφ' ου ήρπασαν έγχειρίδια από τούς δολοφονούντας αυτούς Τούρκους, κατώρθωσαν να διασχίσουν τόν κλοιόν των δολοφόνων καταφέροντες θανατηφόρα κτυπήματα δεξιά και άριστερά, σάν ήρωες μυθικοί και να τραπούν εις τό πλησίον δάσος. Δεν κατάρθωσαν όμως να σωθούν τελικώς, διότι έφονεύθησαν διά των πυροβόλων όπλων των διωκτών των.²

Οί άλλοι 215 περίπου πολεμιστάι έθανάτωθησαν δολοφονικώς άνάμεσα εις τούς τοίχους τής μονής τού Σέκου και πέριξ αυτής. Τού Φαρμάκη άφήρσαν τήν στολήν και μετά με τούς 2 όπλαρχηγούς και τούς 16 έκλεκτούς συμπολεμιστάς του απέστειλαν εις τό Ίάσιον και έν συνεχεία εις τήν Κωνσταντινούπολιν, όπου, άφ' ου ποικιλοτρόπως έβασανίσθησαν σκληρώς, έφονεύθησαν. «Τοιουτοτρόπως, γράφει ό Ρώσος συγγραφεύς Liprandi, ή δόξα τής άμύνης τού Σέκου άνήκει όλως δικαίως εις τόν όπλαρχηγόν Φαρμάκην, ό όποιος κατώρθωσε να άνθέξη εις τήν μονήν αυτήν επί 14 ήμέρας μετά τόν θάνατον ταύ. Ό λυμπιον, συμβάντα τήν πρώτην ήμέραν από τού έγκλεισμού εις τήν μονήν».

¹ Ό Σε λ ή χ πασάς είχαν επιτρέψει, όπως οί πολεμιστάι τού Φαρμάκη κρατήσουν τά χρήματά τους, διά να τούς παγιδεύουν ασφαλέστερον ως ήτο έπόμενον όχι μόνον τήν υπόσχεσίν του ταύτην δεν έτήρησε, αλλά και πέραν των ληστευθέντων επλήρωσε εις ένα έκαστον Τούρκον στρατιώτην διά κάθε κεφαλήν σφαγέντος Έλληνος 15 πιάστρα.

² Μόνον 3 άνδρες, έξ ών εις Ίσραηλίτης εκχριστιανισθείς υπηρέτης ενός όπλαρχηγού, εκμουσουλμανισθείς άργότερον και εγκατασταθείς εις τήν Σιλίστριαν διεσώθη, ό Τουφεκτισή Νικόλαος, άριστοτέχνης και όνομαστός και εις τούς Τούρκους όπλοποιός, ως και εις άοπλος παραληφθείς από τόν διοικητήν τού 29ου γενιτσαρικού τάγματος. Ό Τουφεκτισή Νικόλαος υπηρέτησεν έν συνεχεία εις τήν στρατιωτικήν δύναμιν τού Liprandi, τού Ρώσου άντισυνταγματάρχου και συγγραφέως τής ένταυθα άναφερομένης πραγματείας, όστις εύρίσκετο τότε εις τήν Βεσσαραβίαν και παρηκολούθησε τά γεγονότα. Από τόν όπλοποιόν αυτόν και τόν άοπλον, πού παρέλαβεν ό γενιτσαρ άγιάς και ό όποιος άργότερον εγκατεστάθη εις Βεσσαραβίαν και έν συνεχεία εις Βλαχίαν, έλαβεν ό Ρώσος συγγραφεύς πολλές πληροφορίας. Liprandi, άνωτ. σ. 446 έξ.

Αυτό ύπήρξεν τὸ τραγικόν τέλος ἐνὸς ἐξαιρέτου πολεμιστοῦ τῆς Μακεδονίας, ἀναλώσαντος τὸν βίον του εἰς τὴν ύπηρεσίαν τῆς πατρίδος. Οἱ διαρκεῖς ἀγῶνές του, ὁ καθ' ὅλα ἀκέραιος χαρακτήρ του ἴσως θά ἦσαν ἀξία ἐνδοξοτέρου θανάτου, ὅσον ἐνδοξος καὶ ἐκπληκτικὴ ὑπῆρξεν ἡ ἄμυνά του εἰς τὴν μονὴν τοῦ Σέκου. Οὐτὲ ἐκ φιλοζωίας ἐσυνθηκολόγησεν ὁ Φαρμάκης, ὡς ἀνακριβῶς ἐλλεῖπει πληροφοριῶν διέλαβεν εἰς τὸ ἔργον του ὁ ἱστοριογράφος τῆς ἐπαναστάσεως 'Ι. Φιλήμων, οὐτὲ ὑπελόγισε κινδύνους εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ὡς προκύπτει ἐξ ὧν διαλαμβάνομεν εἰς τὴν παροῦσαν ἐργασίαν, τὴν στηριζομένην εἰς τὰς ἀδιαμφισβητήτους πηγὰς τῶν ρωσικῶν καὶ αὐστριακῶν ἀρχείων. 'Ο κατ' ἐξοχὴν ἥρως τῆς μονῆς Σέκου, θά ἠδύνατο νὰ ὑποστηρίξη τις, ὅτι ἔπεσε θύμα τῆς εὐπιστίας του πιστεύσας εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ Αὐστριακοῦ πράκτορος, ἐγγυηθέντος τὴν τήρησιν τῶν ὥρων τῆς συνθηκολογήσεως παρὰ τῶν Τούρκων, οἵτινες ὁμως δὲν ἐφημίζοντο διὰ τὴν τήρησιν τῶν λόγων των, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ ὑπερτέρας δυνάμεως ἐξανγκαζόμενοι ἐτήρουν τὰς συνθήκας. 'Επειδὴ ὁμως ὁ ἀντίπαλος παρεσπὸνδῆσεν ὡς καὶ ἡ μεσολαβήσασα αὐστριακὴ διπλωματία, δὲν ἔχομεν τὸ δικαίωμα ν' ἀμφισβητήσωμεν τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν τόσον ἀδρῶς περιγράφουν εἰς τὰς ἐκθέσεις των οἱ ξένοι διπλωμάται, ἐχθρικῶς μάλιστα δεικνύμενοι εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἐπανάστασιν τῶν ρουμανικῶν πριγκιπάτων, ἀνδρὸς ἐπιφανοῦς καὶ ἀπαράμιλλου γενναιότητος, ὅστις οὐδὲν τὸ μεμπτὸν ἔπραξεν εἰ μὴ μόνον ἐνδοξα καὶ ἐπαινετά.

Μὲ τὸν θάνατον τῶν πολεμιστῶν τῆς Μακεδονίας Γεωργάκη 'Ολυμπίου καὶ 'Ιωάννου Φαρμάκη¹, ἐνδόξων ὑπολειμμάτων ἐνὸς ἀπροετοιμαστοῦ μὲν ἀλλὰ πατριωτικοῦ ἀγῶνος, ἐτέθη τέρμα εἰς τὴν ἐξ ὑπαρχῆς ἀτυχήσασαν ἐπανάστασιν τῶν 'Ηγεμονιῶν τοῦ Δουνάβεως.

¹ Λεπτομερείας διὰ τὴν ἐν γένει προεπαναστατικὴν δρᾶσιν τοῦ 'Ι. Φαρμάκη βλέπε εἰς τὸ ἔργον τοῦ 'Ι. Κ. Βασδραβέλλη. «Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς ανεξαρτησίας 1796-1832. Θεσσαλονίκη 1952, Β' ἔκδοσις».